

16+

Літ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 7 (5268) 16 лютага 2024 г.

ISSN 0024-4686

Яму
сніліся
пажары
стар. 5

Лірычны
кампанент
часопіса
стар. 6

Развагі
аб сутнасным
і вечным
стар. 12

Незабыўны голас легенды

Першая ў рэспубліцы народная артыстка СССР, першая жанчына-рэжысёр, заснавальніца нацыянальнай оперы, адна з арганізатараў і кіраўнікоў Беларускага тэатральнага аб'яднання, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР і СССР, мадэль для скульптуры на фасадзе мінскага Палаца прафсаюзаў... Хто хоць крышку ведае гісторыю беларускай культуры, канечне ж, здагадаўся, што гаворка ідзе пра Ларысу Пампееўну Александроўскую, 120 гадоў з дня нараджэння якой адзначалася ўчора.

Яе творчасць — цэлая эпоха ў беларускай культуры: Таццяна ў «Яўгеніі Анегіне», Ліза і Графіня ў «Пікавай даме» Пятра Чайкоўскага, Яраслаўна ў «Князі Ігары» Аляксандра Барадзіна, Наташа ў «Русалцы» Аляксандра Даргамыжскага, Любаша ў «Царскай нявесце» Мікалая Рымскага-Корсакава і, вядома ж, першая беларуская выканаўца партыі Кармэн у оперы Жоржа Бізэ, пастаноўкай якой у 1933 годзе адкрыўся Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. Дарэчы, менавіта Ларыса Александроўская ў 1935-м выбрала месца для новага будынка тэатра. На працягу дзесяці гадоў (1951—1960) была галоўным рэжысёрам і мастацкім кіраўніком Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета Беларусі. У якасці рэжысёра ажыццявіла пятнаццаць пастановак, сярод якіх былі і доўгажыхары: яе «Аіда» ішла на сцэне да 2008 года.

Падчас Вялікай Айчыннай вайны Ларыса Пампееўна выступала на франтах перад салдатамі, імкнучыся падтрымаць байцоў. Адною з самых папулярных песень у яе рэпертуары таго часу была «Перапёлачка». А пасля вызвалення Беларусі, ужо ў снежні 1944 года, на сцэне тэатра выконвала партыю Алесі ў аднайменнай оперы кампазітара Яўгена Цікоцкага, якую паставіў рэжысёр Барыс Пакроўскі, а лібрэта напісаў Пятрусь Броўка.

Фота з архіва Вялікага тэатра Беларусі.

Сцэна са спектакля «Алеся».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Расіі Ірыну Мураўёву з днём нараджэння. «Яркі талент, непаўторнае акцёрскае майстэрства і бясконцае жаночае абаянне прынеслі вам заслужаны поспех і прызнанне мільёнаў паклоннікаў, — гаворыцца ў віншаванні. — Ваша творчасць, заснаваная на найлепшых традыцыях савецкага кінематографа і тэатральнага мастацтва, атрымала шырокую папулярнасць у нашай краіне».

Адукацыя. Кіраўнік дзяржавы правёў сустрэчу з членамі Рэспубліканскага савета рэктараў устаноў вышэйшай адукацыі. Ён нагадаў, што на нарадзе па актуальных пытаннях дзейнасці БДУ 25 жніўня 2023 года быў абазначаны шэраг праблем у сістэме вышэйшай адукацыі. Прэзідэнт пацікавіўся, што было зроблена з таго часу для іх вырашэння, і канкрэтызаваў найбольш актуальныя праблемныя пытанні. Яны датычацца, у прыватнасці, запатрабаванасці і якасці нацыянальнай адукацыі, размеркавання і адпрацоўкі пасля навучання, сітуацыі з кадрамі ў прафесарска-выкладчыцкім складзе, а таксама ідэалагічнай і выхаваўчай работы са студэнтамі.

Конкурс. Міністэрства культуры аб’явіла конкурс канцэпцый адкрыцця і закрыцця XXIII Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі «Маладзечна». Да ўдзелу запрашаюцца рэжысёры-пастаноўшчыкі тэатральна-відовішчых арганізацый і арганізатый культуры, студэнты і навучэнцы ўстаноў адукацыі ў сферы культуры, якія навучаюцца па спецыяльнасцях «Рэжысура тэатра», «Рэжысура свят», «Мастацтва эстрады (рэжысура)» і роднасных спецыяльнасцяў, а таксама іншыя асобы, якія маюць вопыт правядзення культурных мерапрыемстваў і зацікаўлены ў падрыхтоўцы канцэртаў адкрыцця і закрыцця фестывалю. Матэрыялы трэба прадставіць не пазней за 20 лютага.

Пярэдадзень. 19 лютага ў Доме прэсы адбудзецца прэс-канферэнцыя, прымеркаваная да Дня роднай мовы, на тэму «Беларускамоўнае асяроддзе. Папулярныя роднай мовы». Удзел возьмуць начальнік упраўлення маніторынгу якасці адукацыі, старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі гуманітарнай адукацыі НМУ «Нацыянальны інстытут адукацыі» Вячаслаў Караткевіч, галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Віктар Шніп, галоўны рэдактар часопіса «Бярозка» Яніна Каралёва, прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі ды іншыя спецыялісты.

Навука. Інстытут гісторыі НАН Беларусі і Смаргонскі раённы выканаўчы камітэт запрашаюць прыняць удзел у Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Трэція Крэўскія чытанні: гісторыя, археалогія, культурная спадчына Крэва». Мэта канферэнцыі — асэнсаванне вынікаў даследаванняў гісторыі, археалогіі, этнаграфіі і архітэктуры Крэва і Смаргоншчыны за апошняе пяцігоддзе. Заяўкі на ўдзел прымаюцца да 22 ліпеня.

Вярнісаж. Сёння ў Нацыянальным мастацкім музеі адбудзецца ўрачыстае адкрыццё выстаўкі «Ракурсы творчасці: зямля, вада, неба» народнага мастака Беларусі, мастацтвазнаўцы і педагога Паўла Масленікава, прысвечанай 110-годдзю майстра. У экспазіцыі будзе прадстаўлена каля 40 жывапісных твораў з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея, Беларускага саюза мастакоў, Магілёўскага абласнога мастацкага музея імя П. В. Масленікава, Музея гісторыі горада Мінска і сям’і мастака.

Музыка. Знакамітая кантата «Карміна Бурана» прагучыць у Беларускай дзяржаўнай філармоніі 22 лютага. У выкананні Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам галоўнага дырыжора маэстра Аляксандра Анісімава прагучаць шэдэўры сусветнай класікі. Адкрываюць праграму «Венгерскія танцы» Іаганеса Брамса. У другім аддзяленні прагучыць кантата «Карміна Бурана» для салістаў, вялікага хору, дзіцячага хору і аркестра.

Рэгіён. Выстаўка «Страчаныя храмы Гомеля» працуе ў паўднёвай галерэі палаца Румянцевых і Паскевічаў, інфармуе БелТА. Праз архіўныя дакументы і фотаматэрыялы ў храналагічным парадку раскажваецца пра лёс трынаццаці культавых аб’ектаў, якія па розных прычынах зніклі з карты горада. Пры падрыхтоўцы выстаўкі былі выкарыстаны матэрыялы са збору музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, Расійскага дзяржаўнага ваенна-гістарычнага архіва (Масква), Расійскага дзяржаўнага гістарычнага архіва (Санкт-Пецярбург), архіва царкоўна-гістарычнай камісіі Гомельскай епархіі, фондаў Музея гісторыі горада Гомеля і друкаваных выданняў рознага часу. Шмат каштоўных звестак атрымана са здымкаў, якія захоўваліся ў сямейных альбомах і асабістых калекцыях аматараў гістарычнай фотахронікі.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

100 сустрэч

У Мінску стартавала акцыя «100 сустрэч з чытачом», прысвечаная 100-гадоваму юбілею Цэнтральнай дзіцячай бібліятэкі імя Астроўскага. Яе арганізатарамі выступілі секцыя дзіцячай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі і Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г. Мінска. Так, шырокую грамадскасць пазнаёмяць са 100-гадовай гісторыяй дзіцячай бібліятэкі, а таксама раскажучь пра значнасць бібліятэкі ў выхаванні новых пакаленняў чытачоў.

Удзельнікамі з’яўляюцца дзіцячыя пісьменнікі СПБ, якія праводзяць прэзентацыі сваіх кніг, літаратурныя сустрэчы, майстар-класы ва ўсіх дзіцячых бібліятэках Мінска.

— Нашы творцы з вялікім жаданнем падтрымалі ідэю марафону сустрэч з юнымі чытачамі сталіцы, — заўважае старшыня секцыі дзіцячай літаратуры СПБ Алена Стэльмах. —

У Доме літаратара адбылося пашыранае пасяджэнне секцыі, і агульны творчы настрой — на пашырэнне сяброўства дзяцей з кнігай.

На сустрэчы гучала шмат добра-зыхлівых слоў у адрас бібліятэкараў, якія ўмеюць ствараць атмасферу свята. Загадчыца дзіцячай бібліятэкі № 6 г. Мінска імя В. Віткі Святлана Палушкіна расказала аб традыцыях

лячэнага тэатра «Пацешка», створанага пры бібліятэцы. Прадставіла самаробных герояў казак, якіх у тэатральнай калекцыі больш за 60.

Выдавецкі дом «Звязда» таксама падтрымлівае акцыю і прапануе шмат прыгожых дзіцячых выданняў. Ёсць спадзяванне, што іх асартымент пашырыцца. Пісьменнікі падзяліліся творчымі планами, расказалі аб ужо падрыхтаваных рукапісах.

Акцыя будзе доўжыцца да кастрычніка. Падвядзенне яе вынікаў адбудзецца ў Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы імя М. Астроўскага падчас фестывалю дзіцячай кнігі «Чытаем разам!». Найбольш актыўныя ўдзельнікі будуць адзначаны.

Марыя ЛІПЕНЬ

Прафесіяналам і пачаткоўцам

На Гомельшчыне аб’яўлена аб саісканні абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага.

Паспрабаваць перамагчы ў конкурсе рукапісаў у шасці намінацыях прафесійным літаратарам і пачаткоўцам, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі вобласці, прапанаецца сёлета дванаццаты раз. Пры вылучэнні твораў на саісканне прэміі ў намінацыях «Проза», «Паэзія», «Драматургія», «Дзіцячая літаратура», «Публіцыстыка і літаратурная крытыка» абавязкова ўлічваецца членства кандыдата ў Гомельскім абласным аддзяленні СПБ, а ў намінацыі «Адкрыццё года» члены абласной арганізацыі ўдзелу не прымаюць, за званне лаўрэата змагаецца творчая моладзь і ўсе ахвотныя аўтары. Вынікам прэміі з’яўляецца выданне мастацкай кнігі і прэзентацыя яе на галоўных кніжных пляцоўках вобласці.

Уладзімір МІКАЛАЕЎ

стасункі

Паэзія Гальпяровіча гучыць па-марыйску

9 лютага галоўная газета Марый Эл (Расійская Федэрацыя) цэлую старонку прысвяціла беларускай паэзіі. У выданні, якое называецца «Марый Эл», у перакладзе на марыйскую мову надрукавана дванаццаць вершаў заслужанага дзяеча культуры Рэспублікі Беларусь Навума Гальпяровіча. Пераклад падборкі ажыццявіў вядомы ў Марый Эл і Расійскай Федэрацыі паэт Анатоль Ціміркаеў.

Раней у грамадска-палітычным выданні аўтаномнай рэспублікі была надрукавана падборка вершаў дырэктара выдавецтва «Мастацкая літаратура» паэта Алеся Бадака.

Што да перакладчыка Анатоля Ціміркаева, то ён яшчэ пераўвасобіў на сваю родную мову і «Курган» народнага песняра Беларусі Янкі Купалы, які будзе надрукаваны ў сакавіцкім нумары літаратурна-мастацкага часопіса «Ончыко». А з рускай паэзіі пераклаў «Яўгенія

Анегіна» Аляксандра Пушкіна, за што адзначаны дзяржаўнай прэміяй Марый Эл.

Над перакладамі беларускай паэзіі ў апошнія гады працуюць у Марый Эл Генадзь Аяр, Святлана Грыгор’ева, Ігар Папоў, іншыя мастакі слова. Творы беларускіх літаратараў даволі часта друкуюцца ў часопісе «Ончыко» і газеце «Марый Эл», а таксама ў іншых выданнях.

Раман СЭРВАЧ

прэзентацыі

Словы ўдзячнасці

У публічнай бібліятэцы № 20 г. Мінска адбылася творчая сустрэча з паэтам Змітраком Марозавым і прэзентацыя яго новай кнігі «Радзіма, Радзіна, Рабіна мая». Падтрымаць калегу, павіншаваць яго з юбілеем, які ён адзначыў зусім нядаўна, завіталі пісьменнікі. Нямала добрых слоў пра жыццёвы і творчы шлях Змітрака Марозава сказаў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Ён уручыў віноўніку ўрачыстасці Падзяку старшыні СПБ Алеся Карлюкевіча за плённую творчую працу і ўдзел у грамадскім жыцці, а таксама вышэйшую ўзнагароду сталічнага аддзялення творчага саюза — нагрудны знак «Максім Багдановіч». На вечарыне з віншаваннямі і прысвячэннямі, вершамі выступілі таксама Уладзімір Мазго, Анатоль Зэкаў, Рагнед Малахоўскі.

Змітрок Марозаў прачытаў свае новыя і ранейшыя творы, а таксама прадставіў новую кнігу, у якой расказаў пра свой і жончын радаводы, прысвяціў нямала ўдзячных слоў дарогім яго сэрцу людзям.

Павел КУЗЬМІЧ

імпрэзы

Гуляем. Чытаем. Вучымся

У 15-й дзіцячай бібліятэцы адбылася сустрэча выхаванцаў дзіцячага сада № 554 з пісьменніцай Інай Фралавай.

Іна Мікалаеўна прадставіла свае дзіцячыя кнігі «Дзе была, Сарока?» і «Андрэйкава лета». Пасля ўсе разам паразважалі пра адносіны да кнігі, правілы паводзін і сяброўства.

Іна Фралава распаўяла таксама пра чытанку «Верасок». Пазнаёміла маленькіх слухачоў з творами вядомых дзіцячых аўтараў — Ніны Галіноўскай, Міколы Чарняўскага, Міколы Маляўкі, Уладзіміра Мацвееўкі, Івана Муравейкі.

З дзіцячай непасрэднасцю малыя складалі гісторыі пра хатніх гадаванцаў. Закончылася сустрэча вясёлай гульнёй.

Дар’я РЫСЧ

3 нагоды

У памяць пра сяброў

«Сяброў маіх цудоўныя абліччы...» — так называлася вечарына, прысвечаная памяці вядомых беларускіх паэтаў Міколы Шабовіча і Дзмітрыя Пятровіча, якая прайшла ў публічнай бібліятэцы № 5 г. Мінска. Мерапрыемства зладзіў Клуб творчых жанчын «Спадарыня», створаны пры Мінскім гарадскім аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Нагодай для вечарыны памяці стала 65-годдзе з дня нараджэння Міколы Шабовіча, якое адзначалася ў студзені. Аднак члены клуба вырашалі ўспомніць творчасць абодвух паэтаў: іх аб'ядноўвала сапраўднае сяброўства і шматгадовае плённае супрацоўніцтва.

Аднак на самым пачатку гэта былі адносіны настаўніка і вучня. Мікола Шабовіч, паэт, педагог, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства БДПУ імя М. Танка, быў выкладчыкам у таленавітага студэнта Дзмітрыя Пятровіча, які пісаў вершы і песні. Пройдзе час, і як літаратары яны стануць упоравень. Дзмітрый Пятровіч, паэт, перакладчык, бард, напіша шмат чужоўных вершаў і больш за 100 лірычных песень, з іх 30 — на словы Міколы Шабовіча.

Два таланавітыя літаратары, два
верныя сябры, два асілкі — яны заў-
часна пайшлі з жыцця падчас пан-
дэміі, адзін за адным, пакінуўшы нам
багатую спадчыну: вершы, эпіграмы,

супрацоўніцтва

Убачыць падвойную вясёлку, асабліва зімовую, — добры знак. І не дзіўна, што гэтая з’ява абуджае радасць, малое ўсмішкі на тварах. Такія ж шчаслівыя агеньчыкі квітнелі ў ваках навучэнцаў 2 «А» класа 14-й гімназіі г. Мінска, калі на мінулым тыдні ў філіяле сталічнай бібліятэкі № 3 імя Уладзіміра Маякоўскага адбылася сустрэча з беларускім часопісам «Вясёлка» і выданнем з далёкага Башкартастана «Акбузат». Гэта, як растлумачыла супрацоўніца выдавецтва «Адукацыя і выхаванне» Ірына Ходзіна, спецыяльны выпуск дзіцячага часопіса, выдадзены ва Уфе пры падтрымцы часопіса «Вясёлка».

На яго старонках размясціліся творы пісьменнікаў нашай краіны, малюнкi і вершы маленькіх беларусаў. Вясёлкавымі літарамі на вокладцы замежнага выдання гарэла незнаёмая назва «Акбузат». Па літарцы,

акцыі

Праз дзясяткі гадоў і болей...

Бібліятэкі Ганцаўшчыны зберагаюць творчую спадчыну гітаратараў-землякоў. Кожная юбілейная дата пісьменнікаў альбо выхад новай кнігі ў свет святкуюцца ў бібліятэках.

6 студзеня споўнілася 670 гадоў Уладзіміру Маруку. Ганцавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя В. Ф. Праскурава з гэтай нагоды правяла акцыю пад назвай «*BOOK-лакацыя* “Чыж вярнуўся з-за мяжы” — чытаюць дзеці» (паводле вершаванага падарожжа Уладзіміра Марука «Чыж вярнуўся з-за мяжы»). Запрашэнне прыняць удзел у ёй атрымалі цэнтральныя раённыя бібліятэкі Брэстчыны. Калегі падтрымалі ініцыятыву, і з усіх куточкаў брэсцкага рэгіёна былі дасланы відэаролікі, дзе дзеці чытаюць урывкі з кнігі Уладзіміра Марука. Удзельнікі выявілі не толькі сваё артыстычнае

песні, пераклады... Дзмітрый Пятровіч — яшчэ і пражайныя творы.

Мікола Віктаравіч і Дзмітрый Леанідавіч былі частымі гасцямі на пасаджэннях клуба «Спадарыня», неаднойчы разам з намі выступалі на розных імпрэзах, творчых сустрэчах, кніжных выстаўках і паэтычных фестывалях. Таму кожнай з сябровак было што ўспомніць і расказаць пра гэтых прыгожых, годных людзей. Многія з удзельніц вечарыны прынесьлі кнігі паэтычнага збору з аўтаграфамі.

Цёглае слова пра калег-літаратараў сказаў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьмннікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Сваімі ўспамінамі падзяліліся сяброўкі клуба «Спадарыня» Вольга Шпакевіч, Лізавета Палеес, Аліна Легастаева, Таццяна Плашчынская, Святлана

амаль баязліва, чыталі другаклашкі незразумелае іншамоўнае слова. Затое смела і ўпэўнена перакладалі прапанаваныя вядучымі словы з рускай мовы на беларускую і наадварот, называлі імёны класікаў, творы якіх чыталі ў «Вясёлцы», адгадвалі загадкі. Асабліва кранула сэрцы дзятвы тэма аховы жывёл. Школьнікі ахвотна пагадзіліся ўзяць удзел у конкурсе фотаздымкаў з хатнімі гадаванцамі, які прапанавала ў сваім выступленні дзіцячая пісьменніца, член рэдакцыйнай калегіі часопіса «Вясёлка» Тамара Бунта.

Калі бачыш Вясёлку, то хочацца да яе дакрануцца. Напэўна, гэты ветрана-дажджлівы дзень надоўга застанеца ў памяці хлопчыкаў і дзяўчынак, бо яны ўпрыгожылі яго колерамі добрага настрою, даведаліся, што Акбузатам звалі чароўнага каня ў башкірскім эпасе, і атрымалі ў падарунак «Вясёлку» — маляўнічы беларускі часопіс.

Яна ЖУРАВЕЙ

між іншим

Самабытнасць у мастацтве

У літаратурна-музычнай гас-
цеўні «Сустрэчы» Смаргонскай
раённай бібліятэкі адбылася
сустрэча-прэзентацыя «Сама-
бытнасць у мастацтве» з нагоды
выхаду новай кнігі смаргонскай
журналісткі Галіны Антонавай
«Космас Анатоля Антонава».

Галіна Францішкаўна расказала пра тое, як стваралася кніга, пазнаёміла нас з гасцей мерапрыемства з творчасцю самабытнага мастака Анатоля Антонава — бацькі мужа журналісткі. Выданне, першапачаткова задуманае як памяць аб члене сям'і, стала падзеяй для Смаргоні і Петрыкава, адкуль родам герой кнігі.

Аляксандр Антонаў, таксама мастак, падзяліўся ўспамінамі пра бацьку. У бібліятэцы была арганізавана выстаўка твораў Анатоля і Аляксандра Антонавых.

Юлія ЖУК

«ЛіМ»-люстэрка

Роспісы 30і Літвінавай з’явіліся на сценах капліцы Божай Маці ў камуне Хопфгартэн у Аўстрыі, паведамляе Зоя Луцэвіч на свай старонцы ў Facebook. Беларуская мастачка стварыла выявы Божай Маці, анёлаў ды іншыя вобразы. Творца не ўпершыню працавала над аздабленнем гэтага аўстрыйскага будынка. Раней Зоя Літвінава стварала іншыя роспісы для капліцы Божай Маці, а таксама праект скульптурнай кампазіцыі на могілках парафіі разам са скульптарам Галінай Гаравой. Дарэчы, у мясцовай галерэі «Kunstraum» у 2008 годзе прайшла сумесная выстаўка беларускіх мастацкаў.

Выстаўка мастака, дызайнера, мультыплікатара і архітэктара з Санкт-Пецярбурга Таццяны Баранавай «Акварэль. Накіды. Замалёўкі» працуе ў Дзіцячай мастацкай школе Віцебска. Дэманструюцца ў асноўным пленэрныя эцюды, партрэты і замалёўкі. Усяго ў экспазіцыі 50 твораў. Таццяна Баранав працавала школьным настаўнікам, выкладала ў архітэктурным каледжы, была архітэктарам у праектным інстытуце і мастаком-мультыплікатарам на кінастудыі навукова-папулярных фільмаў. 3 персанальнай экспазіцыяй можна пазнаёміцца да канца месяца.

Выстаўку іранскага мастацтва «Іран: мінулае і сучаснасць» можна ўбачыць у мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», перадае БелТА. Праект арганізаваны сумесна з Пасольствам Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь і прымаркаваны да 45-й гадавіны перамогі Ісламскай рэвалюцыі ў Іране. Экспазіцыя падзелена на некалькі тэматычных зон, дзе прадстаўлены, напрыклад, вырабы ручной работы з дрэва і медзі іранскіх майстроў (хатамкары, мінакары) і традыцыйныя персідскія мініяцюры ў выкананні сучасных мастакоў з Ірана. «Для галерэі развіццё міжнароднага супрацоўніцтва менавіта ў мастацкім напрамку — адна з асноўных задач, таму мы вельмі глыбока цэнім цесныя сяброўскія адносіны, якія склаліся 30 гадоў таму паміж Беларуссю і Іранам», — адзначыла дырэктар галерэі «Універсітэт культуры» Марына Татарэвіч.

Міжнародны культурна-адукацыйны праект «Форум дырыжораў» будзе праходзіць з 29 лютага да 1 сакавіка ў Магілёве. Мерапрыемства адбудзецца ў абласным цэнтры друкі раз, паведамляе БелТА. Форум збярэ на адной пляцоўцы дырыжораў, кіраўнікоў аркестравых калектываў, работнікаў устаноў адукацыі і культуры з Беларусі і Расіі. Сярод удзельнікаў больш за 20 прафесійных дырыжораў. У праграме мерапрыемства — анлайн-конкурс аркестраў народных інструментаў імя Л. Л. Иванова, майстар-класы па дырыжыраванні, адкрытая рэпетыцыя, аркестравы клас, семінар-практыкум і круглы стол. Завершыцца форум гранд-канцэртамі ў Палацы культуры. Арганізатарамі форуму выступілі ўпраўленне культуры Магілёўскага аблвыканкома, абласная філармонія і Палац культуры вобласці.

Музей Віталія Біянкі можа з'явіцца ў горадзе Баравічы Наўгародскай вобласці. Гэты горад адыграў вялікую ролю ў жыцці пісьменніка, які апынуўся там у гады блакады Ленінграда і працаваў у мясцовым музеі, паведаміў унук пісьменніка Аляксандр Біянк падчас прэс-канферэнцыі, адзначае «ИТАР-ТАСС». Да 130-годдзя пісьменніка ў Наўгародскай вобласці запланавана вялікая колькасць мерапрыемстваў. У прыватнасці, у чэрвені пройдзе фестываль «Лясныя мелодыі дзіўснай краіны». У Акулаўскім раёне на беразе возера Бароўна пройдзе Біянкаўскае свята, якое адбылося ўпершыню 40 гадоў таму. Сёлета прынята рашэнне яго пашырыць.

Російські платформи «Кинопоиск» і «Букмейт» випустили книгу «100 вялікіх фільмаў ХХІ стагоддзя». Выданне, заснаванае на аднайменным маштабным спецпраекце рэдакцыі «Кинопоиск», адкрывае ўступнае слова ад кінакрытыка Станіслава Зельвенскага, які развейвае міф пра смерць кінематографа ў ХХІ стагоддзі. Замест пасляслоўя ў зборніку апублікаваны матэрыял галоўнага рэдактара часопіса «Сеанс» Васіля Сцяпанова аб феномене аўтарства ў сучасным камерцыйным кіно.

З 2026 года на прэміі «Оскар» будзе ўведзена новая намінацыя «За дасягненні ў кастынг». Дырэктары па кастынг (падборы актэраў) у апошнія гады змагаліся за прызнанне сваёй працы. Яны адыгрываюць ключавую ролю ў стварэнні буйных галівудскіх фільмаў, адказваючы за наём зорак першай велічыні для кінакарцін, а таксама выканаўцаў, якія іграюць меншыя ролі. Пакуль на цырымоніі ўручэння прэміі «Оскар» вызначаюць пераможцаў у 23 намінацыях. Між іншым, публіку цікавяць галоўным чынам такія ўзнагароды, як найлепшыя фільм, актёрская гра і рэжысёр.

Цікавінки ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Максім ЛУЖАНІН:

«У справах мастацтва не ўсё вырашаюць лічбы...»

Зматэрыялаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь, якія так ці іначай звязаны з гісторыяй літаратурнага працэсу, дзейнасцю Саюза пісьменнікаў Беларусі, цікавасць выклікае і стэнаграма рэспубліканскай нарады ідэалагічных работнікаў ад 17 красавіка 1963 года.

Хацелася б звярнуць на адно з найболей красамоўных выступленняў на гэтай нарадзе — на выступленне Максіма Лужаніна...

Некалькі слоў, хутчэй — для чытачоў маладзейшых пакаленняў, пра Максіма Лужаніна. Сапраўднае імя і прозвішча — Аляксандр Амвросьевіч Каратай. Нарадзіўся ў 1909 годзе ў вёсцы Прусы Слуцкага павета (цяпер Салігорскі раён) на Міншчыне. Памёр у 2001 годзе. Паэт, празаік, кінадраматург, перакладчык. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР (1975). Шмат чаго ўмясцілася ў вялікае жыццё гэтага творцы. І кнігі выдаў нямала. Першы зборнік вершаў — «Крокі» — пабачыў свет у 1928 годзе. І ва «Узвышшы» працаваў, і сакратаром Якуба Коласа быў. І Збор твораў у чатырох тамах выдаў. І высокіх дзяржаўных узнагарод за літаратурную працу атрымаў нямала, сярод іх — і ордэн Леніна, і Дзяржаўная прэмія БССР імя Якуба Коласа за кнігу «Колас расказвае пра сябе». Даволі часта меркаванні Лужаніна, яго выступленні насілі крытычны характар...

Кадр з фільма «Трэцяя ракета».

А што ж на нарадзе 1963 года...

З выступлення пісьменніка: «...Я, таварышы, патрапіў у складанае становішча. Па-першае, мне давядзецца закрануць працу двух творчых саюзаў: літаратараў і кінематаграфістаў. Я гэта гавару не для таго, каб дадобра старшыню і выпрасіць мінуту звыш рэгламента. Па-другое, цяжкасць майго становішча ў тым, што я не магу апераваць лічбамі. Што рабіць? У справах мастацтва не заўсёды вырашаюць лічбы. Можна быць выдадзена адна і другая сотня дрэнных кніг, і раптам з'явіцца «Новая зямля». Можна быць патрачана сотня тысяч метраў плёнкі для шэрых звычайных фільмаў, і нечакана-негадана з'явіцца «Балада аб салдаце». Цяжка рэгламентаваць гэты працэс, але неабходна асэнсоўваць яго пэўным чынам і накіроўваць.

...аўтарытэтны літаратар гаварыў пра даволі актуальныя клопаты не толькі творчага жыцця, але і жыцця грамадства, увогуле жыцця краіны. Лейтматывам выступлення Максіма Лужаніна было перакананне ў тым, што і пісьменнікі, і кінематаграфісты павінны выразна адлюстроўваць сучаснасць...

Перш за ўсё трэба сказаць, што робяць і думаюць зрабіць нашы літаратары і кінематаграфісты, якія збіраюцца адказаць на клопат, трывогі, на папярэджванні партыі, каб у нас з'явіліся творы высока-ідэйныя, глыбокія, каб яны былі сапраўды народнымі, партыйнымі, каб яны доўга радавалі многія

Фота з сайта bas-net.by

Максім Лужанін.

пакаленні людзей. Аднак я павінен зрабіць некагортае адступленне...

Даволі цікавае, між іншым, адступленне... Пісьменнік далей расказвае пра сваю паездку ў суседнюю краіну. У Польшчы, у Гданьску, Максім Лужанін зайшоў у касцёл... Паслухаем самога выступоўцу: «...Не дзеля таго, каб скласці акт з ксяндзом, як рабілі настаўнікі, пра якіх гаварыў Васіль Піліпавіч...» Лужанін згадаў выступленне В. Шаўры і яго заўвагу пра настаўнікаў, якія зазіраюць у касцёл... «...а каб паглядзець адзін з лепшых у свеце нефаў...» І далей: «У гэтым касцёле... убачыў абвестку <...> гэта не звычайная абвестка. Тры старонкі машынапіснага тэксту, і такія радкі, якія мы прагаворваем з гэтай трыбуны: «Кіно ёсць сродак моцнага эстэтычнага ўздзеяння на масы». Я спярша ўзрадаваўся. А далей ішлі такія словы: «Таму ворагі бога імкнуцца выкарыстоўваць кіно ў сваіх мэтах». Пасля ішла літаральна рэцэнзія на фільмы, якія ў гэты дзень ці на гэтым тыдні дэманстраваліся ў Гданьску.

Якім жа чынам Ватыкан рэцэнзаваў гэтыя фільмы? «Парыжанка» Чапліна падвяргаецца цалкам анафеме.

У вельмі змрочных фарбах ацэньваў ватыканскі рэцэнзент такую карціну, як «Бывай, зброя!» па Хэмінгуэю. Пра нашу карціну «Паласаты рэйс» было напісана, што гэты фільм варта глядзець юнакам разам з дарослымі, паколькі там ёсць фрывольныя сцэны. Увогуле, фільмы падзелены на некалькі раздзелаў: «Гэты фільм можна глядзець юнакам з дарослымі; гэты нельга глядзець ні дарослым, ні юнакам; гэты можна глядзець толькі дарослым, але параіўшыся з духоўным айцом».

Калі я прачытаў гэтыя рэцэнзіі, то падумаў, — і вы пагодзіцеся са мною, што не дарэмна Ватыкан пачаў мышыную вазню. Нашы кнігі, нашы кінематаграфічныя творы павінны ў сэнсе ідэалогіі быць наступальнымі, баявымі, сцвярджаць наш лад жыцця. Менавіта гэта забяспечыць ім пераможнае шэсце па свету, а не падладжванне пад густы асобных снобаў, а то і клерыкалаў».

Будзем лічыць, што ўступ атрымаўся, а мо крыху і заінтрыгаваў партыйныя актыў і запрошаную творчую інтэлігенцыю... Далей Максім Лужанін пераходзіць да крытыкі ўласна саміх пісьменнікаў... «Мне не хацелася б паўтарацца, гаварыць пра асобныя памылкі, пра іх дастаткова гаварыў тут тав. Шаўра. Гэта памылкі нашых літаратараў — тав. Кулакоўскага, болей маладых таварышаў Наўроцкага, Чыгрынава і асабліва маладых крытыкаў. Мы разбіраліся, гэтаму быў прысвечаны ўжо адзін сход і адбудзецца 25—26 пленум Праўлення Саюза пісьменнікаў, на якім мы канчаткова абмяркуем гэтыя пытанні. Зараз было б няправільна злоўжываць увагай аўдыторыі.

Мы глыбока ўспрынялі крытыку гэтых памылак і жадаем знайсці платформу, такую платформу, якая б нашу працу падняла на болей высокі ідэйны ўзровень, каб не было паўтарэння, рэцыдываў

гэтых памылак, а каб былі перадумовы для стварэння новых твораў, высокаідэйных, сапраўды глыбокіх.

Мяне толькі на гэтым сходзе здзівіла крыху нечаканая, «зямляцкая», крытыка сакратара Гомельскага абкама партыі ў адрас Івана Навуменкі. Я не думаю, што трэба адводзіць крытыку ад гэтай кнігі. Кожную кнігу варта крытыкаваць. Але гэтая кніга не пра тое, пра што тут гаварылася. Яна не пра тых, якія разгубіліся і не ведалі, што рабіць. Яна пра тых, хто ведаў, што рабіць, і выстаў. Менавіта пра маладое пакаленне, якое ў той час было зусім яшчэ маладым, не ўмела змагацца, і зараз «службу галоўную нясе». Можна быць, крытыка была занадта катэгарычнай». Відаць, размова — пра раман Івана Навуменкі «Сасна пры дарозе», які пабачыў свет у 1962 годзе і паклаў пачатак выдатнай трылогіі вядомага беларускага празаіка...

З выступлення Максіма Лужаніна: «...некалькі слоў пра творчую садружнасць паміж беларускімі пісьменнікамі і кінематаграфістамі.

Мы працуем на кінастудыі над пяццю карцінамі, якія ажыццяўляюцца па творах нашых беларускіх пісьменнікаў: гэта «Крыніцы» па рамана Івана Шамякіна, «Рагаты бастыён» па п'есе А. Макаёнка (я не гавару пра змест, гэтыя творы шырока вядомыя), «Песня пра Вераніку» Алеся Кучара, твор, які прысвечаны Веры Харужай, «Трэцяя ракета» па апавесці В. Быкава. Працуе студыя над сцэнарыем Губарэвіча «Да Леніна» — гэта для дзіцячага фільма.

Мне здаецца, што гэта не так ужо і дрэнна, нам дасягнуць гэтага было не так лёгка. Цяпер мы ўзялі за мэту новы раман Брыля, праўда, аўтар усё яшчэ не выпускае рукапіс з рук, раманы Лобана, Мележа, Чарнушэвіча. Перанос гэтых твораў на экран дазволіць стварыць як бы кінабіяграфію нашага народа ад 1905 года да нашых дзён».

Максім Лужанін робіць вартую і для сённяшняга часу выснову (а прайшло, між іншым, 60 гадоў!): «Пісьменніцкая арганізацыя і студыя абавязаны і будуць рабіць гэта, распрацоўваць тэмы сучаснасці. Нас у першую чаргу будуць цікавіць з'явы сацыяльнага парадку, з'явы, накіраваныя на пераабсталяванне нашага жыцця, свядомасці.

Некалькі гадоў таму назад у вёску прыйшла тэхніка, яе прывялі людзі. Гэта адразу павысіла ўзровень калгаснай вёскі, змяніла адносіны. Факт істотны, сведчыць пра сціранне межаў паміж горадам і вёскай. Гэта адзін прыклад, а вось другі. Не так даўно прабілі шахты, вырастае новы горад Салігорск. Там жывуць хімікі і шахцёры, гэта прафесіі новыя, незнаёмыя ў нашай рэспубліцы. У выніку змяняюцца не толькі эканамічныя зносіны, а і чалавечыя, змяняецца твар прыроды.

Гэтыя людзі не толькі дапамаглі нам, а засталіся ў Салігорску жыць і працаваць. Вось вам збліжэнне нацыяў у імя агульнай нашай мэты, пра што гаворыцца ў Праграме КПСС. Мы спадзяёмся адлюстраваць гэты працэс у недалёкай будучыні ў нашых творах...»

І яшчэ адзін цікавы момант з выступлення Максіма Лужаніна: «Распрацоўваючы тэмы інтэрнацыянальнага гучання, ніхто не збіраецца адмаўляцца ад мовы, ігнараваць нацыянальныя асаблівасці, нацыянальныя каларыты...»

Відавочна, што аўтарытэтны літаратар гаварыў пра даволі актуальныя клопаты не толькі творчага жыцця, але і жыцця грамадства, увогуле жыцця краіны. Лейтматывам выступлення Максіма Лужаніна было перакананне ў тым, што і пісьменнікі, і кінематаграфісты павінны выразна адлюстроўваць сучаснасць... Ішоў 1963 год. Наперадзе былі новыя творы, новыя публікацыі, новыя кінафільмы, знятыя ў тым ліку і па раманах і апавесцях беларускіх пісьменнікаў.

**Кастусь ЛЕШНІЦА,
Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ**

«...Душой я ў кожным з мёртвых і жывых...»

Паэт Аляксей Пысін, як вядома, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Аднак вершаў пра вайну не пісаў амаль дзесяць гадоў. Чаму? Таму што і ўспамінаць тыя падзеі было жудасна. «Мне пажары, пажары ўсё сняцца...» — пісаў у адным з вершаў. А ў паэме «Белы камень» патлумачыў, чаму герой не расказвае пра вайну каханай дзяўчыне Бабінур:

*Я даражу яе сяброўствам,
Яе даверам даражы.
Даўно лічу сябе дарослым,
Па многім страчаным тужу.
Але расказваць я не стану
Пра ўсё, што зведаў на вайне,
І часам так здаецца мне:
Калі у вочы толькі гляну,
Яна жажнеца у змяненні,
Яна збянтэжыцца на міг,
Убачышы нямыя цені
Сяброў маіх,
сяброў маіх...*

Недзе ў канцы 70-х гадоў Аляксей Пысін, як толькі я пераступіў парог яго кватэры па праспекце Міру ў Магілёве, павітаўшыся, спытаў: «Віктар! Як ты думаеш: ці можа з'явіцца на Зямлі новы Гітлер?» Пытанне застала мяне знянцэ-ку, але хутка адказаў на яго:

— Мож! Аляксей Васільевіч, відаць, і чакаў гэтага. Падыйшоў да кніжнай паліцы, дастаў свой зборнік «Пойма», разгарнуў і прачытаў такія радкі з верша «...Імчалі дні — без права спешыцца...»:

*Няма ключа такога хітрага,
Каб адмакнуць ён склеп ямыны.
Баюся ўсё ж з'яўлення Гітлера,
Пакуль жыве душа вайны.
Баюся не істотай страуса,
Вачмі адкрытымі гляджу:
З табою, свет мой добры, раюся,
Як звесці чорную душу.*

Дачытаўшы апошні радок, уздыхнуў і падзяліўся трывогай, што па свеце ходзіць цень вайны.

Ён ведаў, што гаворыць. Прайшоў чатыры франты Вялікай Айчыннай, быў двойчы цяжка паранены, на свае вочы бачыў пачварны твар вайны, а пазней напісаў дзясяткі, хутчэй нават сотні, вершаў-шэдэўраў. Таму вельмі і хвалявала думка, каб тое жудаснае пекла, якое называюць Другой сусветнай вайной, не паўтарылася: «Баюся ўсё ж з'яўлення Гітлера, // Пакуль жыве душа вайны».

А чорная душа яе з Германіі перабралася ў ЗША. Амерыканскія прэзідэнты адкрыта заяўляюць, што ЗША будуць устанаўліваць так званую дэмакратыю ва ўсім свеце.

Сваім паэтычным словам Аляксей Пысін папярэджаў пры жыцці і сёння кліча наш народ: «Будзьце пільнымі!» Ён лічыў, што Вялікая Перамога над фашызмам павінна стаць урокам для моладзі. Усім разам трэба думаць, «як звесці чорную душу» заакіянскай карычневай чумы.

З твораў беларускіх пісьменнікаў пра вайну наймацнейшае гучанне мае яго паэзія на ўзроўні паэзіі Аляксандра Твардоўскага і Канстанціна Сіманавы. У ёй столькі болю, смутку і адчаю. Алеся Бадак лічыць, што вайна да Аляксея Пысіна «ўрываўлася ва ўспаміны, грывела і крычала ў снах», што вайна ў яго творах «жорсткая, бесчалавечая і праўдзівая... з асколкам у сэрцы», што ён «прыўнёс у літаратуру... у тэму вайны нешта сваё, адметнае, стварыў нешта сапраўды класічнае».

Таму Віктар Карамзаў, гавораць, што моладзі патрэбна кніга, якая

Аляксей Пысін.

змагалася б за маладую душу, за яе чысціню і вышыню, прапанаваў звярнуцца да твораў яго паэта-земляка: «Аляксей Пысін пісаў найбольш пра вайну, салдата-франтавіка, але, думаю, яго ўзорная паэзія служыць і заўсёды служыць будзе больш за ўсё маладому чалавеку».

Сваім жыццём, прыкладам сваёй асобы Аляксей Пысін паказвае маладым шлях, якога трэба трымацца ўсё жыццё. Паслухайце яго магутны патрыятычны верш:

*Зямля, зямля! Шчаслівы лёс
Таго, хто твой араты,*

*Хто есць твой хлеб, хто н'е ваду,
Тваім наветрам дыша...
Няхай я сто зямель прайду —
Зямлі не трэба іншай.*

*Цябе араў, цябе капаў
Штыком, лапатай, ломам,
У табе сяброў сваіх хаваў
Пад тым ваенным громам.*

*Я пазнаю цябе, зямля,
Па тым, як пласт кладзеца,
Як пахне свежая ралля,
Па тым, як колас гнецца.*

Па тым, як сэрца б'ецца.

Былы гвардыі радавы, ён паважаў палітрукоў-франтавікоў: «Яны першымі ішлі ў атаку на ворага, яны першымі паміралі, яны не хаваліся за спіны салдат», — гаварыў мне не адзін раз. Пра былога палітрука Барыса Доўжыка, работніка Клімавіцкай раённай бібліятэкі, паэт напісаў верш «...Апошні снег і першы дожджык...»

Прозвішчы яго герояў сапраўдныя. Пра знакамітага партызана Рыгора Паўлава — «Балада пра бараду», пра лейтэнанта Аляксандра Капусціна — верш «...Сцяжынкі лясныя стаптаны да дзір...», радавому Мікалаю Сірацініну, які загінуў летам 1941 года пад Крычавам, прысвяціў верш «Артылерыст Сірацінін». Ёсць творы, прысвечаныя паэтам-франтавікам Міколу Сурначову і Канстанціну Сіманаву.

А колькі баёў, колькі ўзята сопак — столькі і пахаванняў:

*Граната ў руках. Патрон у ствале.
Чаго нам, сябры, яшчэ не стае!
Стрalkовая рота сопку ўзяла.
...Пад намі зямля, над намі зямля.*

Я ўсведамляў, калі ён чытаў мне гэтыя радкі, жудасны сэнс слоў, і ўсё ж не стрываўся і спытаў: «Як разумець апошні радок, Аляксей Васільевіч?»

«Так і разумеі: магіла!» — коратка патлумачыў ён і напамніў, што цензары доўгі час не дазвалялі да друку. Потым з болей нагадаў, што не вельмі лічыліся ў вайну з жыццём салдат. Выказаў і пазней не раз пратэст супраць песні, у якой сцвярджалася, што мы «за ценой не постоім...».

А на вайне як на вайне. Было такое і пад Полацкам у 1944-м: батальён паспяхова выбіў ворага, а самалёты спазніліся, і пасыпаліся на нашых салдат бомбы з нашых жа бамбардзіроўшчыкаў (Пысін вызваляў Полацк, быў відавочцам):

*Пярэдні край зламалі ўжо штыкі,
Ужо за намі бліндажы і доты.
Спазніліся сюды штурмавікі:
Пяхота абагнала самалёты.
Пакуль камбат хрысціў*

чыесьці душы, —

Ляглі свае... ляглі свае.

Паэт паказвае жорсткасць вайны, паказвае тую жудасць, якую яна нясе людзям. Праўдзіва піша пра чалавека на вайне:

*Пяць патронаў у абойме,
Пяць патронаў.
Падыймаюся у бой мы
Ў полі роўным.
У патроне кожным — куля
Дзевяць грамаў.
Не чакай, мая матуля,
Тэлеграмы.*

Яго лірыка антываенная: вайна і ў мірны час яшчэ не закончылася, яна шукае сваіх ахвяр і, на жаль, іх знаходзіць:

*Зноў у зямлі ўзарвалася граната,
Плыве ў вянках дзіцячая труна.
Хлапчук вайны не бачыў: вінавата
Яшчэ непыхаваная вайна.*

Усё гэта ўзята з уласнага вопыту, падзей і фактаў яго біяграфіі. Таму чытач верыць кожнаму слову. Успомнім хоць бы радкі з верша «Кінаэпапея "Вялікая Айчынная"»:

*На кіламетрах здымкаў франтавых
Я, можа, болей, чым хто іншы, бачу.
Душой я ў кожным з мёртвых
і жывых...*

*Наступны заўтра фільм...
Пайду наплачу.*

Сапраўды, паэт бачыць больш за іншых, яму не забыць жорсткае крывавае мінулае: «Мне пажары, пажары ўсё сняцца», — гаворыць ён. Цягніком праяжджае мясціны, дзе ваяваў. Іншыя пасажыры не бачаць, а ён бачыць:

*Расце трава. Цвіце язмін,
З усіх, хто едзе сёння міма,
Бліндаж той бачу
Я адзін.*

Паводле паэтычнай філасофіі Аляксея Пысіна, жыццё чалавека не канчаецца з яго смерцю. Так, пры дарозе, на тым месцы, дзе загінулі салдаты, расцвілі кветкі іван-чая:

*Узышлі травой і гарыцветам,
Узышлі на радасць ці жалёбу?*

Паэту мроіцца, што «стаіць Іван над кюветам» і прапануе пачаставацца чаем:

*Не, Іване, з чаем пачакаем,
Закурыць не лішне нам было б.
Мы цыгарку скруцім па-былому,
Пуцім шызы дым на правады.*

*Першая зацяжка — мне, жывому,
Бо занадта ў сэрцы гаркаты...*

.....

Чырвань, чырвань, колер праваты...

Аляксей Васільевіч «узяў на плечы яшчэ з акапаў груз вайны», і яго мара ў тым, «каб у чашах палігонаў жывыя кветкі расцвілі». І яго заповіт моладзі — змагацца супраць вайны, адстаяць мір на зямлі:

Не спіце, людзі!

Узніме хтось ракету —

Не кінеіся за ёю наўздагон;

Не дождж, не дождж —

трывога б'е ў планету,

Трывога ў сэрца б'е, нібыта ў гонг.

Яшчэ пры жыцці яго называлі паэтам ваеннай тэмы. З гэтым не згаджаўся і гаварыў, што ён паэт-лірык. Я поўнасьцю з ім згодзен. Бо пысінская лірыка пра родны край і чалавека працы, пра прыроду і ўсё жывое на зямлі, пра каханне не меней таленавіта, чым пра вайну. На маю думку, яна яшчэ болей тонкая і глыбокая. Як у вершы «Ёсць на свеце мой алень»:

*Ёсць на свеце мой алень,
Ёсць і гэткае маленне:
Будзь заўсёды у аленя
Цёмны мох і светлы дзень!*

*Вы, разумныя браты —
Я і сам страляць умею, —
Дайце жыць майму аленю
Пад галінкай дабраты.*

Чалавекам мужным і светлым быў Аляксей Пысін. Нават загалюкі яго зборнікаў, не кажу пра вершы, выпраменьваюць святло і дабрыню: «Сіні ранак», «Сонечная паводка», «Твае далоні», «Да людзей ідуць», «Пойма», «Мае мерыдыяны», «Ёсць на свеце мой алень», «Вярбовы мост», «Белы камень», «Жураўліны бераг» і інш. Для дзяцей выдаў зборнікі «Матылёчкі-матылі», «Вясёлка над плёсам», «Аляксей, Дзяніс, Алёнка» і інш. Стварыў цікавыя і светлыя казкі-паэмы «Алёшка», «Казярог», «Незвычайнае падарожжа».

А яшчэ выдаў дзве кніжкі перакладаў. Па-беларуску пераставіў «Маабіцкі сшытак» Мусы Джалілі (разам са Сцяпанам Гаўрусёвым) і «Жураўлі над стэпам» Міхаіла Хонінава. У сваіх творах паэт выкарыстоўваў усе колеры, апрача чорнага, яго пакінуў ворагу. Пра талент Пысіна-лірыка сведчыць той факт, што ніхто з беларускіх паэтаў не стварыў столькі вершаў-балад, колькі ён. І па якасці іх ніхто яго не абагнаў. У баладах пысінскае слова свеціць і нясе дабрыню, як, напрыклад, у «Матчыным чаканні»:

*Доўга сына чакала з вайны,
У сэрцы нылі чакання званы.
Сын вярнуўся, а маці няма,
Толькі чуе, як моліць яна:*

*— Прытыні свой натолены крок,
Не спяшайся ка мне, сыноч.
Мне не будзе з табой веселей —
Дачакайся сабе дзяцей.*

На магілках трава і пясок.

Ціхі голас кранае слых:

— Вучы дабрыні унукаў маіх,

— Не спяшайся ка мне, сыноч...

Аляксей Пысін — паэт душою народны... Яго талент магутны. Яго паэзія золатам зіхаціць у скарбе нацыянальнай мовы і культуры. Яна будзе жыць, пакуль жыве беларускі народ.

Віктар АРЦЁМ'ЕЎ

Застацца ў памяці назаўжды

Чалавечая памяць хавае ўсё дрэннае за тоўшчай лёду забыцця, а на паверхню быццам бурнай горнай ракой выносіць добрыя светлыя ўспаміны. Старажытная мудрасць сцвярджае: «Усяму свой час, раніцай слёзы, а ўвечар смех, усё цячэ, усё змяняецца». Часопіс «Нёман» у новым годзе застаецца верным традыцыйным заповітам: надыходзіць час збіраць камяні памяці, каб пабудаваць дом цывілізацыі на трывалым падмурку гісторыі.

Тэма вайны і чалавека на вайне здаецца той канцэптуальнай глыбай, без якой не выстаіць ніводнае літаратурнае збудаванне. Але ў тым і талент, што ўсё новыя аўтары раскрываюць гэтую тэму арыгінальна, прапануючы свой ідэйна-вобразны «падмурак». Калісьці стомлены ад чужыны Аляксандр Купрын у адным з інтэрв'ю казаў, што пісаць трэба творы пра дзяцей і жывёл і шкадаваў, што аўтары ўсё радзей звяртаюцца да гэтых вобразаў у сваёй творчасці. Слязінка і смех дзіцяці, яго душа, як і вобраз прыроды — безабаронная жывёла, — асноўныя арыенціры.

Так, вачыма хлопчыка Максімі прапаноўвае зірнуць на вайну Алег Ждан-Пушкін у сваёй аповесці «Вызваленне». Яго герой успамінае дзяцінства, якое выпала на апалены вайной горад Мсціслаў. Сэнсастваральным у аповесці з'яўляецца канцэпт дом і яго семантыка-сімвалічныя інварыянты: пакінуты, спалены, апусцелы. Антытэза жыццё — смерць рэалізоўваецца на ўзроўні вобразаў яўрэйскай дзяўчынкі Фрыды і яе маці, якія аказаліся па розныя бакі агульнай ямы і ўпалі ў яе разам з іншымі расстралянымі яўрэямі, і хлопчыка Максімі, які са сваёй мамай знайшоў прытулак менавіта ў доме гэтай Фрыды. Агульная магіла, у якой пахавалі забітых савецкіх салдат з гадамі стане брацкай магілай. Скрозь агонь памяці даносіцца словы маладога капітана: «Не плачце, матери, не плачце, сестры». У Максімі ёсць два найлепшыя сябры — кульгавая старая кабылка Белка і дзед Іван. У класічных традыцыях мастацкага ўвасаблення «дыялектыкі душы» хлопчык праходзіць этапы сталення праз страх страціць блізкіх людзей, праз смерць родных. Ён плача па Белцы, якую могуць прадаць з-за голаду, увесь час пытаецца ў дзеда: «Ты не умреш?»

Матыў надзеі на лепшае жыццё рэалізоўваецца на ўзроўні топасаў абгарэлага коміна, які застаецца на попеле спаленага гнязда (як сімвал хатняга ачага), і дарогі, па якой едуць пагарэльцы — сям'я Максімі, яна ў канцы прывяла іх да перамогі і сустрэчы з мірным жыццём. Пасталелы герой праз гады глядзіць на вечны агонь на святочнай плошчы, і для яго фразы «толькі б не было вайны» — не банальнае выслоўе, як і для мільёнаў дзяцей тых страшных вогненых гадоў.

У сучасным свеце на фоне агульнай заклапочанасці наконт правоў дзіцяці і траўміраванасці дзіцячай душы ўсё часцей можна пачуць меркаванне, што дзеці не павінны ведаць аб вайне, аб канцлагерах, што гэта параніць іх душы. У свой час наведваючы са студэнтамі дамы састарэлых, я пачула ад дырэктара, што ў большасці з жыхароў гэтых прытулкаў ёсць здаровыя і паспяховыя дзеці, якія прыязджаюць раз на месяц наведваць сваю маці або дзеда з шакаладкай і парай шкарпэтак. Тады я ўпершыню задумалася, ці правільна мы выходзім сваіх дзяцей, хаваючы ад іх звесткі пра пакуты, гора, быццам нічога і не было ніколі: ні блакаднага Ленінграда, ні Хатыні. І вырастаюць бессардэчныя монстры, якія пазбаўляюцца ад хвораі маці ці старога бацькі, не знаходзячы ў іх адчувальнай карысці. Таму мой сын

неаднаразова бываў у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мы глядзім фільмы пра блакаду, і я ўдзячная тым настаўнікам, якія не выбіраюць з гісторыі толькі святочныя падзеі.

Упэўнена, што сучасная літаратура аб вайне павінна быць максімальна рэалістычнай, блізкай да натуралізму, без метафарычных «блішчынак», каб застацца ў памяці назаўжды. І ў гэтых адносінах аповесць Наталлі Саветнай «Вайна не скончыцца заўтра» ўяўляецца найбольш удачай. Гэта сага аб маці, якія страцілі мужоў, хату, родных, наогул, тыл, любую падтрымку, але ўсімі сіламі імкнуцца збегчы сваіх дзяцей. Сімвалічнае імя адной з гераінь — Марыя. Яна праходзіць усе выпрабаванні, каб дабрацца да Віцебска, акупаванага немцамі, дзе з бабурляй застаўся яе сын.

Пісьменніца выбірае кальцавую кампазіцыю — у фінале ўжо пажылыя дзеці вайны ў святочным майскім гарадку ходзяць па мясцінах, дзе хаваліся ў вайну ад немцаў, наведваюць людзей, якія ім дапамагалі выжываць.

Сотні жыхароў і гасцей Мінска штодзень праходзяць міма яшчэ аднаго памятнага знака вайны, які ўзведзены ў гонар загінулых і пацярпелых у Афганскую вайну, — помніка мужнасці і смутку на востраве ракі Свіслач, што ў народзе называецца «Востраў слёз». Напярэдадні 35-годдзя вываду савецкіх войскаў з Афганістана часопіс «Нёман» знаёміць чытачоў з даследаваннем публіцыста Віктара Іванчыкава, якое прысвечана гісторыі ўз'яздзнення ў Мінску помніка воінам-інтэрнацыяналістам. Чытач даведаецца аб конкурсе на найлепшы праект, аб тралейбусе і аўтобусе, якія былі спецыяльна пераабсталяваны і нагадвалі аб гісторыі падзвігу афганцаў, а пасажыры маглі ахвяраваць грошы на ўз'яздзненне помніка; пра звон «Марыя», які быў усталяваны на мемарыяльным комплексе. І няхай гэтыя слёзы маці і смерць сыноў, можа, не апраўдаліся гісторыяй, іх нельга забываць, таму што афганцы стаяць у шэрагу дзясяткаў тысяч воінаў мінулага і сучаснасці, якія выконваюць абавязак перад радзімай, служаць ёй.

Калі названыя вышэй аўтары першага ў 2024 годзе нумара «Нёмана» звярталіся да вайны ў гістарычным плане, то творы Генадзя Аўласенкі і Таццяны Дашкевіч узялі на ўвагу экзістэнцыяльныя пытанні барацьбы чалавека з уласным запалам, вайну, якая адбываецца ў сэрцы чалавека, дзе, па словах класіка, «Бог з д'яблам змагаецца». Так, Таццяна Дашкевіч у цыкле апавяданняў «Таямніца» апісвае жыццёвую, цалкам стандартную сітуацыю: удавец, паспяховы бізнесмен Ігар захапляецца новай супрацоўніцай Алінай. У чарадзе шматлікіх палюбоўніц, пра якіх ён успамінае ў гэты час, яе твар здаецца яму знаёмым. Бязладзіца ў кватэры (без жаночай рукі) адлюстроўвае хаос у душы героя. Канцэпт захламленасці прасторы, як і зарослага саду ў міфапэтыцы, сімвалізуе грахоўнасць душы персанажа. У героя часам узнікае адчуванне віны перад жонкай, якая цярпела яго здрады, непрыемна паколвае сумленне. У нейкі момант яму здаецца, што каханне да

Аліны можа стаць ачышчальнай лебядзінай песняй у яго шэрым, перанасычаным эмоцыямі жыцці. «Господи, да за что мне это? Спасибо, конечно, но не нужно... Не хочу ничего. Нет, я хочу! Хочу! Я хочу быть с ней!» Игорь очнулся окончательно и понял, что не просто говорит вслух, а кричит: сел в кровати, закрыл лицо руками... зарыдал. Ему нужна была спасительная шлюпка, чтобы не задохнуться и не умереть». Фінал адлюстроўвае матыў бумеранга: Аліна з'язджае за мяжу, пакінуўшы гора-босу ліст, у якім прызнаецца, што была адным з яго мімалётных захапленняў і на радзіла ад яго сына, якому ўжо 16 гадоў.

Герой суцяшаецца ўнукам і дачкой, але прывід падманутай ім некалі 19-гадовай дзяўчыны стане яго вечнай пакутай. «И только долгими черными ночами мысленно собирал разбитый барельеф лица девушки, какой была Алина лет семнадцать назад. И пытался придумать лицо мальчика, похожего на него в детстве. И не было для него мучительнее наказания на этой земле».

Вобраз жанчыны, якая кідае мужа і дзяцей і едзе на заробкі ў Маскву, стаў тыповым у сучаснай літаратуры. Колькі іх, прыгожых Тань і Мань, якія, падобна гераіні апавядання Таццяны Дашкевіч «Таямніца», едуць у белакаменную з правінцыяльнага мястэчка. Праца гувэрнанткай, нянькай, прадаўшчыцай, лоўля багатага дзядка, прага разбагацець — увесь гэты кругаварот раптам абрывае каранавірус. Гераіню, якую ў свой час не спыніла смерць маці і слёзы дзяцей («Она умерла счастливой», — скажа дачка на пахаванні), забірае ў палон смяротны вірус. Вярнуўшыся да жыцця ў прамым і пераносным сэнсе, гераіня перажывае экзістэнцыяльны крызіс і вырашае паехаць да дзяцей. Пакайнымі слязамі гераіні апавяданне заканчваецца і хочацца верыць, што сын-падлетак, які «пахваў» сваю маці («Она умерла... счастливой», — кажа ён сваёй сяброўцы), даруе ей і дасць новы шанц праявіць сваё мацярынства.

Генадзь Аўласенка ў традыцыях сюррэалізму і містычнага рэалізму Ф. Кафкі, Г. Маркеса, Э. По, О. Уайльда апісвае сітуацыі пошуку чалавекам сябе, сэнсу жыцця і кахання ў апавяданнях «А можа мне гэта падалося» і «Адлюстраванне». У першым апавяданні герой пражывае

прыгожую ноч у казачным замку з не верагоднай жанчынай. Гэтая сустрэча для яго становіцца падарункам нябёсаў, але раніцай аказалася, што цудоўная містэрыя — вынік выпітага алкаголю. Так адкрытым застаецца пытанне: была гэтая сустрэча ці здалася ў вакхавым трызненні? Другое апавяданне Г. Аўласенкі — рэцэпцыя на гісторыю Дарыяна Грэя, толькі тут не маладосць і прыгажосць, а ўлада і багацце зачароўваюць герояў, у якіх усяляецца здань люстэрка. Яны гатовы адмовіцца ад мары — стаць лекарам ці акцёрам, каб служыць высокім ідэям і людзям — толькі дзеля таго, каб мець незлічоныя скарбы, якія ў канцы губляць іхнія душы.

Да люстэрка сучаснай беларускай жаночай навелы запрашае чытача Алена Крыклівец у сваёй рэцэнзіі на кнігу «Размова з люстэркам». Кніга ўбачыла свет у 2023 годзе ў рамках сумеснага праекта Саюза пісьменнікаў Беларусі і выдавецтва «Аверсэв» (укладальнік Алесь Карлюкевіч). Прафесар адзначае, што зборнік «увасабляе спробу беларускіх пісьменнікаў зафіксаваць псіхалагічнае аблічча сучасніка, яго сацыяльнае і маральнае «адлюстраванне». Рэцэнзент падкрэслівае разнастайнасць ідэйнага і мастацкага зместу кожнага з прадстаўленых твораў, дае высокую ацэнку аксіялагічнаму дыяпазону навел, спосабам рэпрэзентацыі жаночага пазнання свету, робіць акцэнт на лірычнай дамінанце многіх апавяданняў, што ў сукупнасці анасуе зборнік шырокаму колу чытачоў.

Лірычны кампанент часопіса прадстаўлены творами Анатоля Аўруціна (цыкл «З чыстага аркуша»), Міхаіла Пазнякова («Да самай хвіліны апошняй...»), Ларысы Ганчаровай («Печка, ёлка, за акенцам снег...»).

Аўтары нагадваюць аб галоўным — аб памяці, падзяцы, веры.

*Годы летят к закату,
Души спешат к рассвету.
Думать о главном надо,
В главном источник света.
(А. Ганчарова)*

Гутарка двух рэдактараў — Наталлі Касцючэнкі (часопіс «Нёман») і Уладзіслава Арцёмава (часопіс «Масква») аб галоўным для людзей, у руках якіх лёс тоўстага літаратурнага часопіса, аб сучаснасці і будучыні літаратуры, аб ролі нацыянальнага ў мастацтве, аб сусветным значэнні літаратуры не застаецца па-за ўвагай удумлівага чытача.

Быць чалавекам — вось крэда Уладзіслава Арцёмава, але быць — гэта не значыць прымаць сябе такім, які ёсць, «быць сабой» — гэта значыць імкнуцца да дасканаласці, змагаючыся з грахоўным, наносным у сабе. Гэта адсылае да заповіту Францыска Скарыны: *хай дасканалы будзе чалавек Божы*.

Пра людзей, незаслужана забытых ці незаўважаных у гісторыі літаратуры і літаратуразнаўстве, не стамляецца нагадваць Алесь Карлюкевіч у рубрыцы «Літаратурная садружнасць». Так, у чарговым артыкуле пад назвай «Няскончаныя творы Чынгіза Айтматава: у чым прычына?!» ён прэзентуе арыгінальнае літаратуразнаўчае даследаванне кіргізкага акадэміка-айтматавазнаўца Абдылдажана-Меліса Акматаліева. А. Карлюкевіч знаёміць чытачоў з аспектамі пошуку акадэмікам мастацкіх прыярытэтаў Чынгіза Айтматава, сэнсаў малавядомых твораў вялікага пісьменніка.

Таццяна СІДАРАВА

Наватарства ў вывучэнні літаратурных сувязей

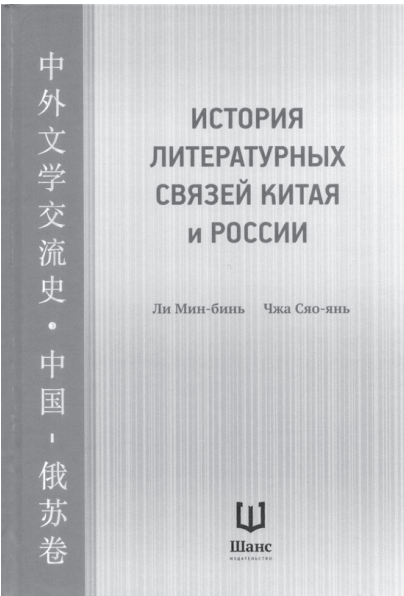
У Маскве ў Міжнароднай выдавецкай кампаніі «Шанс» пабачыла свет кніга Лі Мінь-бінь і Чжа Сяо-янь «Гісторыя літаратурных сувязей Кітая і Расіі». Пераклад з кітайскай мовы І. А. Алімава. Тыраж — 1000 экзэмпляраў. Адразу трэба заўважыць, што без гэтага 742-старонкавага выдання не абысціся ў вывучэнні міжнародных сувязей кітайскай літаратуры ніводнаму даследчыку ў гэтым кірунку. У тым ліку — і тым, хто працуе ў Беларусі, хто спрабуе разгледзець стасункі паміж беларускай і кітайскай літаратурай.

З выдавецкай анатацыі чытач даведаецца, што Лі Мін-бінь і Чжа Сяо-янь — вядомыя кітайскія вучоныя, спецыялісты па рускай літаратуры і кітайска-рускаму параўнальнаму літаратуразнаўству. У 2015 годзе яны прадставілі сумесную кнігу, прысвечаную гісторыі літаратурных сувязей Кітая і Расіі. Гэта кніга стала часткай маштабнага праекта, закліканага паўнаўдасна вывучыць і апісаць культурныя ўзаемаадносіны Кітая і розных краін і рэгіёнаў свету. «Гісторыя літаратурных сувязяў Кітая і Расіі» — гэта буйная праца, якая ахоплівае амаль чатыры стагоддзі цесных адносін паміж двума краінамі: ад першых дыпламатычных кантактаў і вывучэння моў да літаратурных перакладаў і ўзаемных навуковых даследаванняў.

Выданне ўключае шырокі даведачны апарат і адрасавана сінолагам, літаратуразнаўцам і ўсім, хто цікавіцца гісторыяй культурных узаемаадносін паміж Кітаем і Расіяй.

Звернем увагу на некаторыя штрышкі, якія маюць дачыненне да гісторыі і культуры Беларусі. Як перакладчык (адзін з перакладчыкаў!) «Сівой дзяўчыны», аўтарамі якой з’яўляюцца Хэ Цзін-чжы і Дзін І, згадваецца Сямён Міхайлавіч Бытавой (1909—1985), які нарадзіўся ў Жлобіне Рагачоўскага павета, на Гомельшчыне. Рускі паэт, празаік, перакладчык, журналіст, працаваў у даваенныя гады на Далёкім Усходзе. Акрамя арыгінальнай творчасці займаўся перакладамі з кітайскай мовы. У звязку з размовай пра выдавецтва «Жэньмінь вэньсю чубэньшэ» гаворыцца пра кнігу народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава — «Выбраная проза В. У. Быкава».

Ёсць у кнізе і згадка пра рускага і савецкага арабіста, усходазнаўцу Ігнація Крачкоўскага (1883—1951), які нарадзіўся ў сям’і дырэктара Віленскага настаўніцкага інстытута Юліяна Крачкоўскага, урадженца вёскі Азяты Кобрынскага павета Гродзенскай губерні. У кнізе — і інфармацыя пра даследчыка і пісьменніка Восіпа

Сянькоўскага (1800—1858), урадженца Віленскага павета (рускі і польскі ўсходазнаўца некаторы час вучыўся ў Мінскім калегіуме).

Даволі часта ў даследаванні ідзе размова пра легендарнага перакладчыка вялікіх кітайскіх раманаў «Траецарства» і «Сон у чырвоным цераме» Уладзіміра Панасюка (1924—1990), які нарадзіўся ў Полацку, на Віцебшчыне. Прыведзена і бібліяграфія іншых яго перакладаў. Дарэчы сёлета 28 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння гэтага ўнікальнага творчага чалавека, мовазнаўца, перакладчыка Маштаб здзейсненага Уладзімірам Панасюком патрабуе шырокага асэнсавання і годнага ўшанавання. Можа, з часам у Полацку ці ў Віцебску з’явіцца вуліца, названая ў гонар Уладзіміра Панасюка?.. Будзем на гэта спадзявацца. Такая адзнака стане значным актам дружбы адразу трох краін — Беларусі, Кітая і Расіі.

У Мінску кнігу Лі Мін-бінь і Чжа Сяо-янь «Гісторыя літаратурных сувязяў Кітая і Расіі» можна набыць у кнігарні «Акадэмікніга» па адрасе: Мінск, праспект Незалежнасці, 72. Выданне з’яўляецца часткай цэлай праграмы даследаванняў, якія раскрываюць сувязі кітайскай літаратуры з прыгожым пісьменствам іншых краін і рэгіёнаў — да ўвагі чытачоў наступныя выпускі серыі: кітайска-арабскі том; кітайска-ўсходнееўрапейскі том; кітайска-карэйскі; кітайска-нямецкі; кітайска-паўднёва-ўсходнеазіяцкі том; кітайска-французскі; кітайска-канадскі; кітайска-амерыканскі; кітайска-партугальскі; кітайска-японскі; кітайска-грэка-яўрэйскі; кітайска-іспанамовы; кітайска-італьянскі; кітайска-індыйскі; кітайска-англійскі; кітайска-цэнтральна- і ўсходнееўрапейскі том.

Галоўныя рэдактары серыі Цянь Лінь-сэнь і Чжоў Нін адзначаюць: «Наша кніжная серыя заклікана мабілізаваць калектывы розум вучоных, якія працуюць у дадзенай галіне, дэталёва разабраць і засвоіць ужо атрыманыя рэзультаты, пераасэнсавать і наноў ацаніць існуючыя даследчыцкія парадыхмы, метады, тэорыю, раней напісаныя даследаванні і вопыт, адфільтраваць і выбраць патрэбнае, выдالیць сумніўнае і пакінуць сапраўднае — у надзеі правесці глыбокія вышукі і ўсебакова развіць тэму літаратурных сувязяў Кітая з замежнымі краінамі, надаўшы ёй наватарскае аблічча».

Шырыня ахопленай у кнізе «Гісторыя літаратурных сувязяў Кітая і Расіі» прасторы ўражвае, з’яўляецца прыкладам для іншых краін і іншых навуковых школ. Праз выданне паказана, як у межах аднаго творчага і навуковага праекта можна выбудаваць грунт для будучых навуковых і практычных памкненняў.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Да мазаікі шчырых пачуццяў

Шчыра прызнаюся, зборнікі апавяданняў я люблю значна больш, чым раманы. Здраецца часам, што пачынаеш чытаць шматстаронкавую «цагліну» і міжволі разумееш: распісаны на 400 старонак твор лёгка змясціцца б і на трыццаці, а астатнія лепш было запоўніць іншымі творами. Але ж важнае яшчэ ў тым, што ў зборніку апавяданняў раскрываецца цэлы сусвет, створаны пісьменнікам. А ў нашым выпадку — пісьменніцай Алёнай Беланожка.

Так, менавіта «Дзіця Зямлі» раскрые цэлы сусвет, складзены з цаглінак — апавяданняў. І хоць героі ў іх розныя, і сюжэты адрозніваюцца, і дэкарацыі заўсёды іншыя, аднак разам апавяданні вымалёўваюць панарамны відарыс імавернай будучыні. У дадзеным выпадку навукова-фантастычныя творы ўтрымліваюць у сабе значны элемент «навуковасці», за што асабліва ўдзячнасць стваральніцы такой цікавай кнігі.

Аўтары «сайенс фікшн» будуць сваю фантастыку менавіта на навуцы, таго вымагаюць крытэрыі жанру. Прытым будаваць можна не толькі на матэматыцы ці астраноміі, але і на гуманітарных дысцыплінах, напрыклад, той самай сацыялогіі і інш. У Алёны Беланожка падобнае атрымліваецца бліскуча. З першых твораў бачна, як аўтар закладвае пад сюжэт ґрунтоўны падмурак з навукі, і таму ў змест апавяданняў пачынаеш верыць. А гэта добры знак — сведчанне таго, што пісьменніца валодае прадметам гутаркі, абґрунтоўвае ўласныя тэорыі, апранаючы іх у мастацкія вобразы. І з тых вобразаў складаецца гарманічная мазаіка, поўная размаітых пачуццяў: ад аптымістычна-вясёлых да змрочна-самотных. Наогул, існуе шмат разнастайных варыянтаў імавернай будучыні нашай планеты і чалавецтва, у апавяданнях кнігі яны захапляльна пададзены.

Алёна Беланожка напісала шматсэнсоўную і шматпланавую кнігу. Кажучы сухой мовай, аўтар зрабіла спробу асэнсавать імаверныя шляхі развіцця цывілізацыі. Але з падобнага выразу ніхто нічога не зразумее. Таму спынюся на некалькіх апавяданнях, якія мяне найбольш уразілі.

Узорам сацыяльнай фантастыкі можна назваць апавяданне «Белы дом». ...Людзі стварылі сабе месца, у якім можна стаць шчаслівым, праўда, насяляюць тое месца асобы, у якіх, па меркаванні грамадства, назіраюцца псіхічныя адхіленні — пісьменнікі, музыканты і гэтак далей. Жывуць яны дружна ў сваім заповітным месцы. Так званых «вар’ятаў» яднае любоў і дабрыня, яны не ўжываюць адкаголь, не кураць, не брыдкаслоўяць, адно займаюцца творчасцю, любімай справай. І ўвесь гэты свет рушыцца, калі да іх пранікае журналіст, каб напісаць, што ж там робіцца... У фінале ўзнікае важнае пытанне: хто ж на самай справе вар’яты — насельнікі Белага дома ці «здоровыя» людзі, якія з-за зайздрасці прыйшлі натоўпам прыгаданае месца знішчыць?

Узорам касмічнай оперы падаўся твор «Маладзік па небе ходзіць». Часам мы грашым, параўноўваючы айчыннага пісьменніка з вядомымі мэтрамі сусветнай «сай-фай», і я не выключэнне, бо адразу ўспомніў пра Гарэта Л. Паўэла і Дэна Сіманса. А што рабіць, калі жанр космаоперы даўно пераўзышоў сам сябе і стаў чымсьці большым, чым быў раней? Гісторыя «жывога» карабля «Маладзік» з разумнай Пеларгоніяй на борце выглядае як невялікі эпізод нейкай буйной эпічнай сагі, якая адчуваецца за кожным абзацам апавядання. Прытым эпіка тая — уся айчынная, без намёку на заходнія літаратурныя ўзоры.

З самага пачатку дваякія пачуцці ўзнікаюць, калі чытаеш апавяданне «Грэбень у скрыні». Уявіце свет, у якім раптам знікла хрысціянства, а замест яго пануе рэлігія ўніверсальзму. Людзі вывучаюць непадуладныя ім з’явы і палююць на русалак, лазнікаў ды іншых істот. Хочучы

дакапацца да існасці ўсяго... І атрымліваецца ў выніку, што на самай справе хрысціянства нікуды не падзелася, і калі ў сэрцы галоўнага героя ўзнікае каханне, раптам вынікае, што толькі хрысціянства можа тое каханне ўратаваць.

Наогул жа, у фантастыцы ёсць тэмы, якія можа па-сапраўднаму раскрыць толькі пісьменніца-жанчына. У зборніку процьма падобных прыкладаў, і гэта вам не ружовыя соплі так званых «жаночых раманаў», ад якіх гнуцца паліцы сучасных бібліятэк. Прыемна ўражваюць «Твары». Па-мастацку апісваецца свет, у якім жанчынам забаранілі вучыцца. Тут прызначэнне жанчыны адно: нараджаць і гадаваць дзяцей. І ўсе жонкі — прыгажуні, бо кожная абавязана зрабіць пластычную аперацыю, каб падабацца мужу. Гэта ўсё спрыяе дэмаграфіі і ўмацаванню інстытута сям’і, аднак зусім не адмяняе такую з’яву, як наяўнасць публічных дамоў. Толькі займаюцца ў іх не звычайным сексам (яго і дома хапае з жонкамі-прыгажунямі), а сексам інтэлектуальным: паразмаўляць з жанчынай пра творчасць Альбера Камю ці тэарэму Пуанкарэ — вось для чаго ідуць у «інтэлектуальны» бардэль мужчыны — бо дома з уласнымі жонкамі падобнае нельга! Ведаецца, з майго пункту гледжання, адно толькі гэтае апавяданне ўжо варта гучнай літаратурнай прэміі па фантастыцы.

Сацыяльна значная тэма ўзнімаецца і ў «Вясновых кветках». Уявіце сабе спецыяльную службу, якая займаецца выратаваннем сям’і. Агенты яе адсочваюць сем’і, у якіх нешта пайшло не так, распрацоўваюць цэлыя спецаперацыі, у выніку якіх мужоў матывуюць быць сапраўднымі мужчынамі, а жанчынам нагадваюць, што яны ўсе пяхотныя прыгажуні. «Моцная сям’я — моцная дзяржава» — гэта ж актуальны лозунг сённяшняга дня! Фантастыка — толькі ў метадах рэалізацыі дадзенага лозунгу. Дазволю сабе прывесці цытату: «Ліза несла дадому прадукты, каб пакарміць любімага мужа. Пайшоў трэці год, як ён звольніўся, але, кінучы працаваць,

не кінуў есці. Калі муж быў галодны, дык хадзіў харчавацца да суседзяў, і тады яны, сустракаючы Лізу, незадаволенна бубнілі: “Вось, Ліза, ізноў той мужыч на галадае. Што ж ты за жанчына такая, што не можаш яго пракарміць?”»

Для сучаснай айчыннай літаратуры гэтая кніга з’яўляецца падзеяй, бо сапраўднай навуковай фантастыкі ў нас столькі, што можна пералічыць на пальцах. А тое, што прапанавала чытачу Алёна Беланожка, — сапраўдная з’ява. Кожны чытач знойдзе тут «свае» тэмы, кожны твор прымусяць задумаць «свайго» чытача. Тут і адлюстраванне сучасных сусветных тэндэнцый, і рэакцыя на тэмы, якія бясконца ўзнікаюць у папулярных сацыяльных сетках, і многае з таго, што адпавядае запатрабаванням сённяшняга дня. Да таго ж, усе творы дынамічныя, чытаюцца лёгка, хоць і ўспрымаюцца часам складана. Фантастыка Алёны Беланожкі жыццёвая, вельмі сапраўдная, па-жаночаму прасякнута шчырымі пачуццямі. Хочацца павіншаваць аўтара і пажадаць далейшага плёну на гэтым няўдзячным і даволі пакручастым шляху літаратурнай фантастыкі, на якім выжыве толькі той, хто піша сэрцам. А ў Алёны Беланожка, калі меркаваць па кніжцы, сэрца шчырае, поўнае надзей і стоенай веры.

Аляксандр БЫЧКОўСКІ

Маргарыта
ЛАТЫШКЕВІЧ

Хмары ў небе варочаліся, апускаліся яшчэ ніжэй, прыціскаючы сабою зямлю. Далачынь змазалася, і падавалася, быццам сіняе хмарнае крыло ўкрыла лес — там лучыла неба з зямлёю халодная сцяна дажджу.

Вакол пацямнела, вецер стаў парывістым і халодным, і ў паветры запахла сырасцю. Але лясная дарога ўсё так жа ладна і спорна сцялілася наперадзе, і вецер абвываў Соф'ін разгарачаны твар, развіваў бялявыя кудзёры, што выбіліся з косаў. Здзымуваў прэч думкі, трывогі, і не было нічога — толькі рух, толькі шлях пад конскімі капытамі.

Ды раптоўна ўсё прыпынілася — кабылка заржала, стала дыбка... і стала, напружаная кожнай мышцай, нібы скамянелая. Соф'я ледзь не вылецела з сядла, перакуліўшыся цераз конскую шыю, і ўскрыкнула ад нечаканасці. Яна пагладзіла рабую па шыі, спрабуючы супакоіць, ды тут жа адхапіла руку: жывёліна, раздзімаючы ноздры, сыходзіла пенай, быццам не стаяла на месцы, а неслася наўгалопа.

Соф'я спешылася, дзівячыся, і зірнула на дарогу наперадзе, мяркуючы, што нешта магло напужаць каня. Ды нічога там не было, апроч іржавага ігліцы ды сухога лісця — ні вычварных карчагаў, ні вялікіх камянёў. І ўсё-такі рабая кабылка, абліваючыся потам, па-ранейшаму не краналася наперад, няздольная не тое што зрабіць крок, але і паварухнуцца.

Затое чужы рух, варожы і небяспечны, нечакана з'явіўся побач. Храбуснулі зараснікі, лёгкі, амаль што бязважкі павеў выдаў прыхаванае перасоўванне. Прашапацела сухое лісце, а з цёмных хваёвых лапаў долу ўпалі халодныя кроплі начной вільгаці. Соф'я рэзка павярнулася, успуджана вышукваючы вачыма тое, што няўмольна насоўвалася, набліжалася па зямлі, пакуль што хаваючыся, прыпадаючы пузам да ігліцы.

У небе ж набліжалася бура. Хвоі захісталіся пад ветрам, стогнучы цяжка і гаротна, а сівер, узмацняючыся, шпульнуў Соф'і ў твар прыгаршчу пыску. Соф'я прыкрыла вочы рукамі, а калі зноў змагла бачыць, згледзела на дарозе перад сабой пачвару.

Напэўна, то быў усё-такі воўк — ці нешта, падобнае да ваўка, калі б мёртвую жывёліну цёмнымі чарамі зноў прымусілі рухацца ды забіваць. На чорным футры карка вылучаліся бялявыя, быццам сівыя пляміны, а жылістыя лапы былі спярэшчаны шнарамі. Доўгі хвост біў па сухой траве, а кіпці ад нецярплівасці ўзрывалі дарогу.

Быў той монстр ледзь не з кабылку памерам, з бруднай, нібы закарэлай месцамі касматай поўсцю, на якую наліплі хваёвыя іголкі. Зубастая пашча пагрозліва зеўрала, разяўленая і прагна, і ў ёй матляўся паміж вострых белых іклаў, быццам шаўковы абрэзак, востры вільготны язык. З языка на дарогу падала пена.

Жывёліна ўцягнула паветра, прынюхваючыся. Вочы ў зверасвяціліся тым ярчэй, чым болей гусцела вакол цемра непагадзі, і гэтыя вочы глядзелі

на Соф'ю. Сэрца ў яе прапусціла ўдар. Соф'я інстынктыўна зрабіла крок назад, да здранцвейай кабылкі, прыціскаючы рукі да грудзей. Але варта было адхіснуцца, як монстр пагрозліва прыпаў да зямлі, выскаляючыся, і пасунуўся наперад, трохі перавальваючыся пад уласным цяжарам.

Кабылка залілася тоненькім успуджаным іржаннем. А звер забурчаў і раптам, закінуўшы пашчу ўверх, заліўся тонкім жалобным крыкам, амаль што дзіцячым. Крык гэты, аднак, тут жа перайшоў у хрыпенне, у вантробны рык, і пачвара зноў утаропілася прагным паглядам у Соф'ю. Яна прачытала ў гэтым вогненным позірку хай сабе і вычварны, але розум, і разам з тым — жаданне накінуцца, разарваць, забіць.

Гэтае жаданне, гэтая прага абпальвала, сціскалася вакол Соф'і агністай спіраллю, звязвала, скоўвала, прымушаючы дранцвець, прырастаючы да месца. Пачвара ж напіралася кожнаю мышцай,

Фота Кастуся Дробава.

падбіраючыся для скачка, за якім — Соф'я ведала дакладна — будзе толькі глухі ўскрык і храбусценне костак.

Час цёк павольна, нібы кроплі смалы на параненым целе хвоі.

Над лесам, дзесь паміж вершалінамі стромкіх дрэваў і цяжкімі калтунамі хмар, грывнула, і ўспышка белаватага святла працяла ўсё вакол. Пачвара, нібы аслепленая маланкай, спатыкнулася, заматала выродлівай галавой. А Соф'я быццам ачомалася ад цяжкага наслання, ад соннага здранцвення — і, паддаўшыся віраванню ўнутры, саступіўшы першароднаму жаху, які біўся ўвушшу, рынулася з дарогі ў лес. За яе спінай заходзілася ўспуджаным іржаннем кабылка, а крык пачвары, ад якога сэрца білася часцей, ад якога перахоплівала дыханне, разліўся паміж дрэвамі.

Дождж абрынуўся зверху, сыпануў, шчодро раскідваючы срэбра. Лес расплываўся вакол, хаваючыся пад вэлюм залевы, а вецер нёс ігліцу, дробнае вецце, лісце, пыл і пысок. Соф'я запятляла між хвоёў, паслізгваючыся ў брудзе, пераскокваючы цераз змяістае карэнне. Бегла без накірунку, без плана, не кудысьці, а — ад нечага. Але тое нешта з бурчаннем і рыкам неслася за ёй, даганяла, няўхільнае, няўмольнае, непераможнае, быццам сама смерць.

Непаваротлівая пачвара, аднак, дошыць хутка адстала, і на нейкі момант захаканай Соф'і падалося, быццам

жудасная істота засталася дзесьці далёка за ёю, за сярэбраным покрывам дажджу. Прыціснуўшыся бокам да вялізнай хвоі, Соф'я прыпынілася, з асцярогай прыслухоўваючыся, аглядаючыся. Рык монстра яшчэ рассыпаўся вакол — або, можа, то адгукалася рэха, змазанае залевай. Вакол стагналі дрэвы і роў, быццам яшчэ адна пачвара, вецер, які без шкадавання матляў галіны. Падавалася, што вось-вось і неба абрынецца долу.

Краем вока Соф'я заўважыла, як побач мільганула чорная поўсць — і прыціснулася да хваёвага камля яшчэ мацней, быццам прагнучы зліцца з дрэвам. Залева пачынала трохі сцішвацца, але дождж усё яшчэ грымеў, ссыпаючыся долу з хмарнага чэрава, і маланка зноў бліснула, прашыўшы сыры паўзмрок. Муціць, залева збівала пачвару з Соф'інага следу, сціраючы пахі, а покрыва дажджу не давала зверу добра агледзецца. І ўсё ж звярыны рык, ужо куды болей

Камяні сцежкі раптам скончыліся пад нагамі, саступіўшы месца вытаптанай нібы абпаленай зямлі. Соф'я спатыкнулася, але ўтрымалася на нагах, абaperшыся рукою аб высокі валун, што тырчэў старчма ўпрост каля сцежкі, ахоўваючы ўваход у лагчыну. Соф'я павольна падняла галаву і згледзела над сабою сцёртыя часам рысы каменнага твару. А ніжэй з зеленаватага змроку выплывалі, танчачы ў адвечным карагодзе, і іншыя валуны... ці лепей сказаць — ідалы?..

Бо гэта было капішча, даўняе і вусцішнае. Маўклівыя камяні ўраслі ў зямлю, а грубыя рысы, высечаныя на столах, зацерліся часам. Але гады бездапаможна разбіваліся аб іх, быццам хвалі аб бераг. Тут, у вечным лясным паўзмроку, ва ўрачыстай цішы, у сваім небудававым храме яны... чакалі.

Соф'я ступіла ў кола камянёў — і адчула дрыготку. Не сваю — бо трапяталася сама зямля, быццам унутры, закаванае ў камень, аплеценае хваёвым карэннем, абуджалася вялізнае сэрца. Гэтае трапятанне, гэты слабы пульс гучаў вакол, пранізваючы ўсё: кожнае дрэва, кожны камень, кожную пясчынку і кроплю. І Соф'ю таксама, разам з усім, як частку гэтага ўсяго, як парастак і працяг.

Ды толькі ў гэтае лагоднае суладдзе дамяшаўся звярыны рык. Соф'я бачыла тысячамі тысяч вачэй, не абарочваючыся, як пачвара, выскаляючыся і паскульваючы ад прагі крыві, паўзе па сцежцы. Церне рвала чорную поўсць, камяні дуба ўставалі пад лапамі зверу, паветра гусцела перад ім, але пачвара, звяр'яцелая ад голаду, ад жадання забіць, не заўважала, не прыслухоўвалася да знакаў вакол.

Жах ахапіў Соф'ю — і быццам парвалася струна. Яна выпала з усеагульнай еднасці, з нябачанай, нечуванай дасюль гармоніі са светам, нібы вынырнула з чорнай глыбіні, адсопваючыся, задыхаючыся. Згледзела драпежны цень упрост перад сабою, за ілюзорнай, ненадзейнай мяжою каменнага кола — і ўскрыкнула.

Але яна была не адна. Болей не.

Бо ўся лагчына — камяні і дрэвы, неба і зямля — бязгучна ўскрыкнула разам з ёю, так што водгулле разышлося вакол. Ад аглушальнага маўклівага ляманту захісталіся, быццам ад буры, крывыя хвоі вохнулі каменныя стоды, скаланулася вада ў лужынах. Гэтым крыкам змяла пачвару і адкінула прэч у калючыя звывы церня — толькі затрашчала кустоўе. Соф'я стрымгалоў выбегла з каменнага кола да цёмнага святла прагаліны, якое ўсё яшчэ вабіла, абяцаючы бяспеку. Страш штурхаў наперад, нягледзячы на стому, на адцяжэлае прамоклае адзенне, якое халадзіла і скоўвала рухі.

Апроч страху, аднак, у Соф'і ажыла і надзея: узгоркі аказаліся знаёмымі курганамі, шнарамі бог ведае якіх бітваў. Збольшага іх паглынула пушча, але некалькі узвышшаў, не зарослых лесам, высіліся над невялікімі круглым возерам. А адтуль, калі выйсці на прасёлак, ужо было недалёка да палеткаў, садоў і вёсак — да людзей. Навальніца адкацілася далей, і лес, быццам умыты, абноўлены, зноў поўніўся дзённым святлом. Дзень, аднак, неўпрыкмет пачынаў згацца, сонца апускалася ўсё ніжэй, і цені гусцелі ды шырыліся. Ад адной думкі, што з лесу не атрымаецца выбрацца да змроку, Соф'ю прабівала дрыготка.

Але пакуль што бліскалі рассыпаныя на галінах кроплі, раз-пораз зрываючыся долу, карпатліва працаваў дзесь у вершалінах дзяцел.

Дзень яшчэ не згас, таму надзея ліпела.

Васілёк сіні, як неба, півоня пунсовая, як сонца

Вершы кітайскіх студэнтаў, якія вучацца ў Беларусі

У тым, што кітайскія студэнты, якія вучацца на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, вельмі таленавітыя, беларускім чытачам давяла не адна публікацыя іх твораў на старонках выданняў Выдавецкага дома «Звязда». Сёння прадстаўляем вам чарговыя паэтычныя выказванні будучых кітайскіх журналістаў, гэтым разам натхнёныя іх візітамі ў рэдакцыю газеты «Звязда». Падчас аднаго з такіх візітаў мы гаварылі пра беларускія і кітайскія сімвалы сярод птушак і кветак. У Беларусі гэта бусел і васілёк, у Кітаі — півоня і чапля з чырвонай каронай. Таму частка вершаў прысвечана гэтым сімвалам і сяброўству паміж нашымі народамі. Пішуць маладыя паэты і пра тое ж, што і ўсе іх аднагодкі: пра каханне і мроі, пра спазнанне жыцця і сяброўства, ну і пра беларускую зіму.

Кэ Вэй ВЭЙ

* * *

Васілёк і півоня растуць разам,
Бусел і журавель ляцяць побач.
Яна разам прыносяць радасць
І разам дораць надзею.
Васілёк сіні, як неба,
Півоня пунсовая, як сонца,
Бусел белы, як воблака,
Журавель чырвоны, як агонь.
Яны разам ствараюць прыгажосць,
Яны разам дораць натхненне,
Яны разам робяць свет лепей,
Яны разам робяць жыццё ярчэй.
Няхай Беларусь і Кітай
Гэтак жа дружна жывуць
і квітнеюць,
Як васілёк і півоня,
Як у палёце — бусел і журавель.

У ЮЙЦЗЯН

* * *

Праз паўсвету півоні прывеслі
колеры чырвонага віна
і марозу
у горад сініх васількоў,
празрыстай вады і блакітнага неба.
Дзе можна пабачыць святога і
вернага жураўля
з чырвонай каронай?
Дзе можна пачуць, як клякоча бусел
у аблоках і над ручаём?
Калі ўвесь Сяло¹ замаўкае...

Ло ХЭСЦЗЫ

* * *

Журавель у чырвонай кароне
Танчыць
Сярод блакітных хваль.

Півоня квітнее сонечным днём,
Квітнее і васілёк.
Бусел ляціць, і ў яго крылах
Люструецца Цінчуань².

Цінь ВЭНЬХАА

* * *

Васілёк і півоня, бусел і журавель
Разам стварылі цудоўны спектакль,
Зліліся ў гармоніі неба,
У гучанні любові і прыгажосці.

Разам яны танчаць на лузе.
Радасць і шчасце берагуць у сэрцах,
Іх аб'ядноўвае чароўнае імгненне,
Дзе разам жывуць кветкі і птушкі.

Ма ЦЗІНВЭЙ

* * *

Вечар. Холад і вецер.
Толькі адзін самотны агмень:

Гэта здалёк я ўбачыла праз завею
Жураўля,
які стаіць на снезе,
Нібы на паперы.

Лі ЦЗЯЧЭН

* * *

Сінія васількі
Застылі ў нерухомасці.
Чырвоная півоня перад прыступкамі
Сумуе, што час спывае —
Засталіся толькі дзве кветкі.
Крыляюць два жураўлі,
І іншых у небе няма.
Узятайце на тысячы міль,
Прыходзьце і сыходзьце
Тысячы гадоў.

Чжан Тун ЧЖЭНЬ

* * *

Пялёсткі валошкі мяккія і тонкія,
А півоні ярка буяюць і пахнуць.
Бусел крыляе ўрачыста і ганарыста,
А пер'е жураўля такое лёгкае
і пняшчотнае.

Лю СЯАЮЙ

* * *

Ад васількоў сінеюць палі,
Півоні чароўна люструюць
Чырвоныя аблогі.
Бусел распрывае ў паветры
снежныя крыллі,
У азёрах і рэках пільнуюць жоравы тых,
Хто плыве з зялёнай лускай.

Сюй ЦЗЯНЬФЭЙ

* * *

Півоні зырка буяюць і прамяняць
чароўны водар.
Васілёк ціхі, прыгожы і вабны.
Бусел праляцеў над іх галовамі,
як вятун ічасця
З жарынкай любові і пняшчоты ў дзюбе.
Журавы збіраюцца ў чароды і адлятаюць
У блакітнае неба,
Каб несці кветкам вясну і радасць.

Фу СІНЬПІН

* * *

Васілёк квітнее ў полі.
Півоня ззяе ў Хуатангу³.
Чорны бусел танчыць у ясным небе.
Журавель з чырвонай каронай
нягучна спявае.
Няхай васілёк будзе вечназялёным
усе чатыры сезоны.
Няхай чорны бусел і журавель
з чырвонай каронай
Заўсёды ахоўваюць цудоўную зямлю.

Ху СЯАЮЙ

* * *

Мы з табою гулялі ў хованкі ў парку.
Я прагнуўся, а ты сышла.
Людзі кажуць, што пасля смерці
Мы становімся матылькамі
і вяртаемся ў гэты свет.
Ты таксама вернешся, праўда?
...Мне здаецца, я бачыў цябе,
мая дарагая.

Гао КУАЙ

Няма нікога лепей за цябе

Няма святла, акрамя тваіх вачэй.
Нават сонца ззяе цямней.
Свет апускаецца долу,
толькі бровы твае прыўзнятыя.
Я хачу пабачыць поўню ў тваіх вачах —
яна стане ярчэй.

Калі ты глядзіш на мяне,
мой свет падобны да сонечнага святла
і вясёлкі.

Калі ты сышла, быццам згубіў
усе чатыры сезоны.

Без цябе і ў самым прыгожым месцы
будзе журботна.

Без цябе, якім бы цудоўным свет ні быў,
ён будзе ў руінах.

Сюй ЦЗЯЛУН

* * *

Аднойчы гукнулі струны.
Кожны з нас можа мяняцца,
Гэта яшчэ адзін выклік,
Ты гатовы яго прыняць?
Жыццё — гэта вершы,
Прышласць — туман,
А спрыяльны свет — гэта мары.
Сустрэнемся ў прышласці.
Пераадолеўшы ўсё да драбніц.
Нам трэба прайсці перашкоды.
Сустрэнемся ў прышласці.

* * *

Пакутлівы фінал,
Як завяршэнне песні жыцця.
Погляд на фотаздымак
Вяртае ўдвая пняшчоты.
Ваі розум і моц,
Як зырккі ліхтары,
Прыцягваюць да зямлі
Выратавальны спадзеў.
Беларускай зімой
Снег зноў збіраецца ў вершы.
Няхай завіруха
Песню спявае.

Чжу ЦЫ

* * *

Сябры, як зырка поўня ў небе,
суправаджаюць у доўгай дарозе.
Мы ў адным чоўне ці ў дождж,
ці ў вецер,
наша лучнасць падобна гарам
і рэкам.
Радасць і смутак падзелім,
ідучы на старой дарозе.
Далёка ці блізка — наша лучнасць
як золак дня.

Сунь ХААМІН

* * *

Я шукаю цябе.
Я бягу да цябе.
Я нясу аблогі і месяцы.
Восем тысяч ці дзесяць тысяч міль...
Калі я вярнуся — няважна...
Я бягу да цябе.
Нават калі я цябе не бачу,
Я ішчаслівы.
Ты можаш не заставацца на месцы —
Цёплы ветрык з маіх вуснаў
Цябе ўсё адно дасягне.
Я бягу да цябе,
Нават калі ў абдоймах маіх
Ніколі цябе не было,
У мясіцах, якія прайшоў,
Калісьці была ты,
І гэта мяне суцяшае.

Шэнь ЦЗЫЦЗЮНЬ

* * *

Пад зорным небам
Квітнее мроя ў сэрцы маім:
Падобна птушцы,
распрываць крылы,
Ляцець скрозь аблогі,
Свет спазнаваць неспазнаны
і дзіўны.

На кожным усходзе і захадзе
Гэты сон падобны да сонца,
Ён падае ў сэрца,
Праганяе цемру
і моцы жыць надае.

Не мае значэння, дзе ты,
Якія наперадзе цяжкасці,
Пакуль у сэрцы ёсць мроя,
Ты можаш рушыць наперад,
Пакуль ты трымаеш мрою за крылы,
Ляці,
Здабывай сваю славу.

Ян І

Снягі

Белыя сняжынкi, як гусіныя пёры,
злётку пагойдваюцца.
Вясёлкавыя крышталікі лёду
паколваюць сцены.
Урачыстыя халады.

З кітайскай.
Пераклад Людмілы РУБЛЕЎСКОЙ

¹ Сяло — водна-балотны Нацыяналь-ны парк Кітая

² Горад у Кітаі.

³ Хуатанг — правінцыя ў Кітаі.

Напісана любоўю

Аркадзь Куляшоў пакінуў настолькі багатую спадчыну — творы шырокага эпічнага гучання, заглыбленыя ў будзённае і касмічнае, па-майстэрску выкананыя пераклады, літаратурную крытыку, — што яго набытак і сёння, і надалей будзе актуальным, прыдатным да пераасэнсавання. Унёскам у гэтую справу стаў арганізаваны ў Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы круглы стол — выстаўка да 110-годдзя пісьменніка.

Іван Саверчанка, дырэктар інстытута, доктар філалагічных навук, у сваім прывітальным слове падкрэсліў, што мэта юбілейнага мерапрыемства — вызначыць тую ролю і місію, якую адыгрывае творчасць Аркадзя Куляшова ў сённяшнім грамадскім, культурным жыцці, выхаваўчым працэсе, прасачыць уплыў класікі на сучасную літаратуру.

«Усё напісана любоўю, прапушчана праз сэрца», — так рэзюмавала паэзію сёлетняга юбіляра найбольш аўтарытэтная яго даследчыца Тэрэза Голуб. Выдадзены ёй «Летапіс жыцця і творчасці Аркадзя Куляшова» на сёння найбольш поўная крыніца для вывучэння біяграфіі класіка. Літаратуразнаўца расказала пра сваю працу, аднак акрэсліла і важную праблему —

даўно наспела неабходнасць падрыхтаваць новы, навукова каментаваны збор твораў Аркадзя Куляшова, і належнае месца ў ім павінна заняць эпістальная спадчына. Тым больш, што такая праца ўжо была распачата: над лістамі Аркадзя Куляшова працавала Людміла Хрышчановіч, якая нават сустракалася і вяла перапіску з Алесяй Карыткінай — першым юначым каханнем паэта. І ліставанне, і творчая спадчына Аркадзя Куляшова патрабуюць самай пільнай увагі з боку айчынных тэкстолагаў — пераканана Тэрэза Голуб.

Яе падтрымаў і доктар філалагічных навук Яўген Гарадніцкі. Як характэрную рысу творчай майстэрні Куляшова ён адзначыў звычку перапрацоўваць тэксты, звяртацца да іх праз пэўны час і перапісваць. Такім чынам, многія з іх існуюць у розных варыянтах, што і трэба адлюстравіць у навуковым каментарыі да збору твораў. Яўген Гарадніцкі выступіў з дакладам, прысвечаным узаемадзеянню лірыкі і эпікі ў творчасці Аркадзя Куляшова.

Пра выканання народным паэтам пераклады, а таксама перастварэнні яго ўласных твораў на іншыя мовы расказала доктар філалагічных навук Ганна Кісліцына. Асаблівую ўвагу яна засяродзіла на гісторыі перакладаў Аркадзею Куляшовым твораў Аляксандра Пушкіна, вынайздзеных ім мастацкіх рашэннях, параўнанні яго пераклада «Яўгенія Анегіна» з перастварэннем Алеся Дудара.

Выступленне Івана Саверчанкі.

Розныя аспекты творчасці Аркадзя Куляшова закранулі іншыя выступоўцы. Алена Манкевіч расказала пра матыў вернасці сяброўству ў цыкле вершаў «Маналог», пры гэтым падкрэсліла, што матыў вернасці ў паэзіі аўтара быў уласцівы не толькі сяброўству, але і першаму каханню, роднай зямлі, планеце, пра якую ён не стамляўся пісаць. Ганна Новік прысвяціла свой даклад вобразу часу ў лірыцы Аркадзя Куляшова, Ігар Шаладонаў — тэме творцы і творчасці

ў яго філасофскай лірыцы, Жанна Шаладонава — ролі пейзажных замалёвак, канцэнтрацыі ў іх светапоглядных ідэй і філасофскіх роздумаў. Алесь Лапата-Загорскі ахарактарызаваў Аркадзя Куляшова як аўтара, які не спыняўся і ўвесь час шукаў новае таму, мяркуе літаратуразнаўца, яго творы будуць пераадкрывацца па-новаму і з дыстанцыі часу разумецца яснай.

Алена КАРП
Фота даслана аўтарам

Місія, якую павінен выканаць Паэт

110-годдзе з дня нараджэння народнага паэта Аркадзя Куляшова адзначалася ў розных установах культуры і адукацыі па ўсёй рэспубліцы.

Так, у дзень нараджэння класіка ў бібліятэцы № 7 імя Якуба Коласа адбыўся творчы вечар «І сэрца абпалена смагай радка...», які правёў пляменнік А. Куляшова літаратуразнаўца, настаўнік беларускай мовы і літаратуры Віталь Маслоўскі. Віталь Іванавіч пачаў сустрэчу з верша «Калі вясною закукуе...», напісанага ў 1959 годзе. Аднак Аркадзь Аляксандравіч заўсёды імкнуўся зрабіць свае творы дасканалымі, таму ўжо ў 1974 годзе аўтар адрэдагаваў верш. Падобная гісторыя і са знакамітым «Бывай...», які 14-гадовы Кадзік Куляшоў (Віталь Іванавіч распавёў слухачам, што менавіта так юнага паэта называлі ў родных Саматэвічах) прысвяціў сваёй музе Алесі (сапраўднае імя — Аляксандра Карыткіна). Лёс разлучыў закаханых, аднак успаміны пра першае каханне ніколі не пакідалі Куляшова. У 1972 годзе гэтая гісторыя загучала з новай сілай дзякуючы «Песнярам» — тады «Алеся» стала ўсесаюзным хітом.

Чытач, вядома, памятае, з якой цеплынёй Аркадзь Куляшоў звяртаецца да тэмы роднага краю, з якім хваляваннем апісвае падзвіг чалавека, які апынуўся ў самым горане бязлітаснай вайны, з якім суперажываннем перадае той жорсткі боль, што бязлітасна мучыць сэрца маці, якая праводзіць «на бітву крывавую» сына. Вядомы «Сцяг брыгады» з уласцівым аўтару драматызмам перадае ўсю мужнасць савецкага салдата, які застаецца верным самому сабе і сваёй Радзіме. На сустрэчы Віталь Маслоўскі прызнаўся чытачам, што выданае ў Маскве ў 1943 годзе кніжачка «Сцяг брыгады» стала для яго сям'і сакральнай каштоўнасцю, рэліквіяй, важнасць якой і дагэтуль немагчыма пераацаніць. А пра актуальнасць гэтага твора гаварылі не толькі ў Беларусі. Вядомы югаслаўскі паэт-партызан Радаван Зогавіч прызнаваўся, што ў пекле Другой сусветнай вайны «Сцяг брыгады» настолькі матываваў байцоў, што пасля працытання гэтай паэмы ніхто не мог нават сумнявацца, што вораг будзе разгромлены. Кніга, адпраўленая з СССР антыфашыстам Югаславіі разам з боепрыпасамі, стала чарадзейным эліксірам, які ўмацоўваў маральны дух партызан, зброй і мацнейшай, больш суровай, чым штыкі і гранаты.

На творчай імпрэзе Віталь Маслоўскі неаднаразова адзначаў, што ён хоча падзяліцца ў тым ліку і звесткамі, якія дапамогуць паказаць Куляшова ў жыццёвай

практыцы. Адною з тэм, закранутых на мерапрыемстве, была ўжо згаданая тэма адносін з Аляксандрай Белазоравай (Карыткінай) — гэта тая самая Алесь, якую так моцна ў юнацтве кахаў паэт і вобраз якой пранёс да самай сваёй смерці. Лёс разлучыў закаханых — Алесь адправілася вучыцца ў Ленінград, а Аркадзь ужо тады разумеў, што з родным краем ён звязаны назаўжды. Да гэтага часу няма дакладнага адказу, ці адбылася тая самая сустрэча Куляшова і Белазоравай праз шмат гадоў, аднак мы можам зрабіць выснову, што гэтыя людзі на ўсё жыццё захавалі добрыя сяброўскія адносіны. Паэт адпраўляў зборнікі сваіх вершаў Аляксандры Васільеўне, спачуваў ёй, калі яна аўдавала, абмяркоўваў з ёй літаратурныя навінкі. Цудоўныя адносіны з Белазоравай захавалі і сваякі Куляшова, у прыватнасці маці Віталія Маслоўскага Надзея Аляксандраўна. Жадаючы лепш раскрыць сутнасць той глыбіннай сувязі, што склалася паміж паэтам і яго музай, Віталь Іванавіч прадставіў гледачам самую сапраўдную сенсацыю эпістальнага жанру — перапіску Аляксандры Васільеўны і сястры Аркадзя Куляшова Надзеі Аляксандраўны. Раней гэтыя лісты не былі вядомы шырокай публіцы, аднак у гадавіну нараджэння народнага паэта Беларусі яны намаганнямі Віталія Маслоўскага былі выдадзены. Гэта 10 лістоў, якія па сваёй сутнасці з'яўляюцца споведдзю той самай, якая ўвайшла ў сэрца генія і засталася ў ім назаўжды. Несумненным з'яўляецца той факт, што Аркадзь Аляксандравіч быў выдатным сем'янінам і любячым бацькам, аднак, будучы паэтам у самым поўным сэнсе гэтага слова, ён не мог згладзіць тое юнацкае ўражанне, якое на світанку яго поўнага хвалявання жыцця ўпілася ў сэрца і, верагодна, заставалася ў ім да канца, як іскра той боскай энергіі, якая прымушае мастака тварыць.

А ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва 7 лютага адбылося ўрачыстае мерапрыемства і адкрыццё літаратурна-дакументальнай выставы «Перад сабой і светам будзь праўдзівы...», на якую былі запрошаны сваякі і даследчыкі творчасці Аркадзя Куляшова. Экспазіцыя ўяўляе сабой сапраўды ўнікальны збор, дзе ўвазе наведвальніка прадстаўлена багатая калекцыя рэчаў, лістоў, рукапісаў і дакументаў, якія непасрэдна звязаны з жыццёвым шляхам народнага паэта Беларусі. Уладзімір Бербераў, унук Аркадзя Куляшова, падчас размовы з чытачамі падкрэсліў, што творчасць паэта не абмяжоўвалася ваеннай тэматыкай. Мала хто ведае, што Аркадзь Куляшоў яшчэ да запуску першага касмічнага спадарожніка паспеў напісаць вершы, якія расказваюць пра жыццё за межамі планеты Зямля. Цікава, што космасу, да існавання іншых форм

свядомасці бударажыла пачуцці і розум народнага паэта Беларусі. Таксама сваякі Аркадзя Куляшова падзяліліся ўспамінамі аб яго паўсядзённых захапленнях. Так, прысутныя даведзілі, што Аркадзь Аляксандравіч быў вялікім аматарам футбола — ён да апошняга заставаўся адданым прыхільнікам мінскага «Спартак». Таксама ў кола інтарэсаў Куляшова ўваходзілі шахматы і гарадкі, ён у дасканаласці авалодаў навыкамі гэтых дастаткова складаных відаў спорту (мала хто ведае, што ў паэта быў разрад па шахматах).

Адна з частак выставы прысвечана адносінам Куляшова з калегамі-літаратарамі. Падас сустрэчы родных паэта неаднаразова ўспаміналі, як цёпла праходзілі сустрэчы трох добрых прыяцеляў — Аркадзя Куляшова, Максіма Танка і Міхася Лынькова. Апроч іншага, іх аб'ядноўвала і любоў да рыбалоўства. Ужо напрыканцы сустрэчы вядомы беларускі скульптар Іван Міско выказаў ідэю аб неабходнасці стварэння агульнага помніка тром вялікім пісьменнікам — Куляшову, Танку і Лынькову. Застаецца толькі спадзявацца, што будзе адкрыты конкурс на найлепшы манумент, бо захаванне памяці пра самых яркіх прадстаўнікоў літаратуры свайго часу — гэта наша найважнейшая задача і абавязак перад будучымі пакаленнямі.

Цёплыя сяброўскія адносіны таксама звязвалі Куляшова і са славутым Аляксандрам Твардоўскім. Як галоўны рэдактар найбуйнейшага літаратурнага часопіса СССР «Новый мир» Твардоўскі друкаваў у выданні і творы Куляшова, што было прызнаннем заслуг і вялікім гонарам для народнага паэта Беларусі. Любоў да роднай зямлі, памяць аб жахах страшэннай вайны, адчуванне важнасці той вялікай місіі, якую павінен выканаць Паэт, зблізіла гэтых людзей. У сучаснага чытача ёсць магчымасць пазнаёміцца з творчасцю Аляксандра Твардоўскага ў перакладзе на беларускую мову, выкананым Аркадзею Куляшовым, — несумненна, ён дазваляе паглядзець на бесмяротныя творы вядомага рускага пісьменніка з новага, магчыма, нават нечаканага ракурсу.

Фінал урачыстага мерапрыемства «Перад сабой і светам будзь праўдзівы...» стаў сюрпрызам для музейшчыкаў. Пляменнік паэта Віталь Маслоўскі перадаў у архіў сапраўды важны артэфакт — тыя самыя лісты Алесі (Аляксандры Карыткінай) да сястры Куляшова Надзеі Аляксандраўны. Нам застаецца толькі спадзявацца, што ў найбліжэйшы час гэтыя каштоўныя папэры дапамогуць праліць святло на ахутаную таямніцай гісторыю ўзаемаадносін паэта Аркадзя Куляшова са сваёй музай, якая падарыла яму так шмат незабыўных пачуццяў, якія з часам ператварыліся ў вершы.

Міхаіл ДАЊІЛКОВІЧ

А што на той дарозе?

Справаздачную выстаўку на пацвярджэнне звання «Народны самадзейны калектыў» прадставіў у Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага найстарэйшы ў Беларусі фотаклуб «Мінск». Творчая суполка, што сёння дзейнічае пры дзяржаўнай установе «Мінсканцэрт», была створана ў 1960 годзе і з таго часу аб'ядноўвае фатографію розных пакаленняў, якія працуюць у розных фатаграфічных жанрах і тэхніках. Сёння ў народны фотаклуб «Мінск» уваходзіць паўсотні аўтараў. Старшыня клуба — Уладзімір Паўлаў.

Фотааматары і прафесіяналы мастацтва фатаграфіі прадставілі ў выставачнай зале галерэі Савіцкага экспазіцыю «Ціхія гісторыі» ў рамках праекта «Дарогай Майстра», прысвечанага Яўгену Казюлю (знакаміты беларускі фатограф і выкладчык гісторыі фатаграфіі, а таксама шматгадовы старшыня фотаклуба «Мінск» пайшоў з жыцця ў 2014 годзе). Арганізатары экспазіцыі заўважаюць: менавіта на яго творчую спадчыну шмат у чым арыентуюцца ўдзельнікі фотаклуба. Фотамастак лічыў, што кідкая фатаграфія не краіна, і менавіта гэты погляд вызначыў канцэпцыю справаздачнага праекта «Ціхія гісторыі». Кожны аўтар паспрабаваў напісаць «нягучную фотагісторыю». У ліку ўдзельнікаў выстаўкі — Анатоль Кухарчук, Ларыса Бабіч, Леанардзюс Бейс, Віктар Ведзень, Валерый Вядрэнка, Аляксандр Рабцэвіч, Вольга Свідзерская, Яўген Гараўскі, Надзея Дзегцярова, Алена Данброва, Анатоль Дрыбас, Сяргей Кавалёў, Валерый Козуб, Аляксей Паўлюць, Віктар Паршын, Алег Пахомаў,

Тамер Малак «Крохкасы».

Віталь Раковіч, Валерый Сіبرىкаў, Віталь Ціхаміраў, Кацярына Сарокіна, Віктар Суглоб, Раман Чанцоў.

— Мне асабліва прыемна адкрываць гэтую выстаўку, бо яна створана адным з першых партнёраў Музея гісторыі горада Мінска — фотаклубам «Мінск», — адзначыла падчас адкрыцця Галіна Ладзісава, дырэктар установы, у структуру якой уваходзіць Мастоцкая галерэя Міхаіла Савіцкага. — У 2010 годзе, як толькі наш музей адкрыўся, першы вялікі праект мы арганізавалі разам з гэтым фотаклубам. Тады адзначалася яго юбілей.

Дарэчы, першая выстаўка праекта «Дарогай Майстра», прысвечанага Яўгену Казюлю, была таксама прадстаўлена ў Музеі гісторыі горада Мінска. Гэта быў 2014 год, нагадвае Уладзімір Паўлаў:

— Яўген Карпавіч Казюля — чалавек, які для беларускай фатаграфіі значыць тое ж самае, што Янка Купала — для беларускай літаратуры. Вялікае бачыцца на адлегласці... Зробленае Яўгенам Карпавічам сёння мы бачым асабліва выразна. Напрыклад, найбольш значавыя фотавыстаўкі 1970-х гадоў, якія зрабілі Беларусь, Мінск мекай для аматараў мастацкай фатаграфіі, арганізаваны пад кіраўніцтвам Яўгена Казюлі. Сюды прыязджалі самыя знакамітыя фатографы Савецкага Саюза...

Так, выстаўка «Ціхія гісторыі» з'яўляецца юбілейнай для праекта ў памяць пра Яўгена Казюлю. Сучасныя творцы кожны год прысвячаюць свае работы майстру і быццам звяраюць іх са створаным Яўгенам Карпавічам, з яго поглядам на фотамастацтва. Большасць работ у экспазіцыі ўяўляюць сабой маляўнічыя пейзажы, дзе адлюстравана беларуская прырода ў стане спакою, дзівосныя ў сваіх інтэрпрэтацыях нацюрмотры, красамоўныя партрэты і арыгінальныя калажы. Сапраўды, у гэтых чорна-белых, манахромных і зрэдку яркіх, насычаных рознымі колерамі здымках прасочваецца імкненне аўтараў да яснасці сюжэта, кампазіцыйнай дакладнасці, ідэйнай выразнасці, прастаты выказвання. Ніякага пафасу, гучных заяў ці эпатажу — толькі развагі аб сутнасным і вечным.

Не ўпершыню фатографы і ўдзельнікі фотаклуба дзякуюць Музею гісторыі горада Мінска за магчымасць экспанавання свае работы, з павагай ставяцца да яго выставачных пляцовак, аднак, між іншым, наракаюць, што ў Беларусі пакуль няма музея

Леанардзюс Бейс «Тупік з уловам».

фатаграфіі, неабходнасць стварэння якога даўно наспела... Між тым любая выставачная прастора дыктуе свае правілы гульні. Часам гэта ідзе на карысць усім зацікаўленым, а бывае, пэўныя акалічнасці могуць сапсаваць самую добрую экспазіцыю. Гэтым разам вынік атрымаўся станоўчы. Так, звычайна фотаклуб «Мінск» падчас справаздачнай выстаўкі адну з залаў той ці іншай галерэі выдзяляе для фатографа,

Валерый Сіبرىкаў «IR / Інфрачырвоная энергетыка».

чыя экспазіцыя цягам года пэўным чынам вылучылася, стала найбольш знакавай. Гэта была традыцыя, ад якой сёлета адышлі. Арганізатары ўлічылі магчымасці выставачнай прасторы і таксама ў рамках праекта «Дарогай Майстра» прадставілі даволі значную па колькасці работ персанальную выстаўку Анатоля Кухарчука. Пра яе гаворка далей...

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Усяго толькі сюжэт...

Побач з экспазіцыяй фотаклуба «Мінск» у галерэі Савіцкага — персанальная выстаўка фотааповесць «Крык птушкі» Анатоля Кухарчука. У экспазіцыі прадстаўлены 52 фотароботы, падзеленыя на чатыры раздзелы («Стварэнне свету», «Шуканні», «Пераадоленні» і «Знаходжанне новай надзеі»), што суправаджаюцца аўтарскімі каментарыямі.

У аснове праекта — параўнанне душы чалавека і птушкі. Фатограф праз метафару і алегорыю адлюстравуе жыццёвы шлях чалавека. Кожная з работ выяўляе пэўны эпізод гісторыі існавання асобы, паказвае звычайнае імгненне як неад'емную частку вялікай карціны свету. Гэта паслядоўны аповед, аднак яго складнікі адрозніваюцца сэнсавым і эмацыянальным чалавек нараджаецца, жыве, сталее... Разам з гэтым змяняюцца станы душы.

Анатоль Дзмітрыевіч нарадзіўся ў вёсцы Тэўлі Кобрынскага раёна, скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Цяпер з'яўляецца кіраўніком камерцыйнага прадпрыемства. Здымаць Анатоль Кухарчук вучыўся на журфаку, але доўгі час не займаўся фатаграфіяй. І толькі ў даволі сталым узросце пачаў актыўна здымаць. Першая выстаўка Анатоля Кухарчука адбылася ў 2021 годзе. Тады ж ён быў прыняты ў народны калектыў «Фотаклуб «Мінск»».

— Калі я працаваў над гэтым праектам, часта звяртаўся да радкоў Антона Паўлавіча Чэхава, — раскажаў аўтар праекта «Крык птушкі». — Письменник казаў,

Фрагмент экспазіцыі.

чалавека цудоўнае, але трагізм у тым, што, на жаль, яно мае сваё завяршэнне. Тым не менш імкнуўся ўкласці ў фатаграфію ўласнае бачанне, разуменне, стаўленне да быцця, хацеў паказаць, што жыццё цудоўнае. Гэта найвялікшая каштоўнасць, якую варта берагчы і ўсяляк змагацца за тое, каб чалавек не пакідаў гэты свет дачасна.

На думку калег і крытыкаў, творчую манеру фатографа вызначаюць вобразнасць выявы, стройнасць кампазіцыі, вывераная прапрацоўка дэталей, святлоценыя лаканізм чорна-белага здымка. «Крыку птушкі» гэта таксама ўласціва. Дарэчы, толькі два творы выстаўкі-фотааповесці каляровыя. Гэта ключавыя для праекта «Стварэнне свету» і «Над сонцам», уступная і фінальная работы. У чорна-белым варыянце былі б страчаны ідэі абедзвюх, ды і канцэпцыя вымагала фарбаў у кожным з выпадкаў. Без некаторых здымкаў, на першы погляд, можна было абысціся, але з надрукаванай аповесці не выкрасліш слова, а з жыцця не выкінеш эпізод мінулага. Кожны кадр, пры дэталёвым разглядзе, не падаецца выпадковым. Пра гэта сведчыць найперш удумлівы падыход аўтара да храналогіі, да стварэння пазнавальнай гісторыі, якую, думаецца, многім захочацца перачытаць па зразумелых і невытлумачальных прычынах.

Выстаўкі «Ціхія гісторыі» і «Крык птушкі» будуць працаваць да 3 сакавіка. Дарэчы, фотааповесць Анатоля Кухарчука існуе ў выглядзе календара. Экзэмпляр аўтар падарыў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Рушым на Міншчыну!

Пра папулярныя маршруты і незвычайныя мясціны Мінска і Мінскай вобласці вялі гутарку спецыялісты падчас прэс-канферэнцыі ў Доме прэсы. Вынікамі 2023 года і некаторымі планами на сёлетні падзяліліся Уладзімір Губарэвіч, намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення спорту і турызму Мінскага абласнога выканаўчага камітэта, і Аляксей Русакевіч, дырэктар Інфармацыйна-турысцкага цэнтра «Мінск». Звесткі пра санаторна-курортныя арганізацыі агучылі прадстаўнікі Рэспубліканскага цэнтра па аздаравленні і санаторна-курортным лячэнні насельніцтва Ірына Яўсеева і Ірына Салаўёва.

Сталіца запрашае

Натуральна, турыстычным цэнтрам Беларусі па праве лічыцца сталіца, праз якую часта і фарміруецца імідж краіны за мяжой. Сёння ў Мінску дзейнічае 55 гасцініц, 15 аналагічных і каля 1000 індывідуальных сродкаў размяшчэння турыстаў. 17 тэатраў, 30 музеяў і болей за 10 галерэй — культурная праграма будзе залежаць ад уласных пераваг падарожнікаў. Што тычыцца пешаходных і аўтобусных экскурсій, то разнастайныя арганізацыі прапануюць прыкладна 40 праграм. Сертыфікаты Нацыянальнага агенцтва па турызме маюць 19 экскурсійных маршрутаў.

Самы папулярны маршрут сярод турыстаў, не дзіва, — аглядная экскурсія па Мінску. Яе асноўны прыпынкі — Верхні горад, плошча Незалежнасці, Траецкае прадмесце і Нацыянальная бібліятэка. Цікава, што вельмі распаўсюджаным сярод жыхароў сталіцы і гасцей горада стаў веласіпедны турызм. Так, сёння ва ўсіх раёнах Мінска існуюць вела-пешаходныя дарожкі працягласцю ад 5 да 10 кіламетраў, якія ўяўляюць сабой вялікі сталічны вела-пешаходны маршрут. «Мы не спыніліся на яго стварэнні, — расказаў дырэктар Інфармацыйна-турысцкага цэнтра «Мінск» Аляксей Русакевіч. — Цяпер праводзіцца конкурс на найлепшы сталічны веламаршрут. У кожным раёне вучнямі сярэдніх і спецыяльных устаноў адукацыі распрацаваны тэксты экскурсій. На гарадскі этап конкурсу паддана каля 30 заявак. У сакавіку пройдзе цырымонія ўзнагароджання пераможцаў, а бліжэй да летняга сезона найлепшыя маршруты з'явяцца на турыстычным партале Мінска і будуць прэзентаваны ў прэсе».

Паводле слоў Аляксея Русакевіча, найбольшую цікавасць турыстаў выклікае гістарычны цэнтр горада (Траецкае прадмесце, Верхні горад, Ракаўскае прадмесце). Сёння ўвага прадстаўнікоў турыстычнай сферы скіравана менавіта на Ракаўскае прадмесце: на сакавік там заплававана адкрыццё новага цэнтра керамікі; да таго ж вядзецца работа па стварэнні Мінскага гарадскога фальклорнага цэнтра. Яго мяркуюць размясціць у межах гістарычнага цэнтра горада — па вуліцы Ракаўскай, 17. «У ім мы прадставім фальклор усёй Беларусі. Там будуць праводзіцца майстар-класы і гастронамічныя вечары», — удакладніў дырэктар Інфармацыйна-турысцкага цэнтра «Мінск».

Адметна, што набыў папулярнасць прамысловы турызм. У 2024 годзе 21 прадпрыемства Мінска прапануе паслугі па арганізацыі экскурсій. Мінскі трактарны завод і музей гадзіннікавай справы на Мінскім гадзіннікавым заводзе, які зусім нядаўна пачаў сваю працу, — у лідарах па наведвальнасці. Падчас экскурсіі ў апошнім можна даведацца пра тэхналогіі стварэння гадзіннікаў, убачыць сучаснае абсталяванне, наведаць механічны і зборачны цэхі, участкі друку цыферблатаў і аэраграфіі.

Дарэчы, на прэс-канферэнцыі анансавалі далёка не ўсе цікавосткі, якімі сталіца будзе радаваць жыхароў горада і гасцей. Больш навінак сезона абяцаюць прадставіць на выстаўцы «Адпачынак-2024», што пройдзе з 18 да 20 красавіка ў Мінску.

Патэнцыял рэгіёна

Начальнік галоўнага ўпраўлення спорту і турызму Мінскага абласнога выканаўчага камітэта Уладзімір Губарэвіч упэўнены: ацаніць турыстычны патэнцыял Мінскай вобласці няцяжка — для гэтага створаны ўсе ўмовы. Напрыклад, у рэгіёне болей як 120 гасцініц і аналагічных сродкаў размяшчэння, 116 санаторна-курортных і аздаравленчых арганізацый, 365 аграсядзіб... Сваю дзейнасць ажыццяўляюць 99 турыстычных арганізацый.

Найбольш перспектыўным кірункам развіцця індустрыі турызму ў вобласці спецыялісты лічаць менавіта аграэкатурызм. Аграсядзібы прапаноўваюць не толькі паслугі па размяшчэнні падарожнікаў, але і вядуць актыўную дзейнасць па прасоўванні гастронамічнага турызму: праводзяць экскурсіі, майстар-класы, дэгустацыі прадуктаў уласнай вытворчасці...

Апошнім часам даволі актыўна распаўсюджваецца экалагічны турызм — на Міншчыне існуе 280 асабліва ахоўных прыродных тэрыторый. «Аматары экалагічнага турызму маюць магчымасць атрымаць асалоду ад некранутай прыроды, наведаўшы заказнікі, помнікі прыроды, якія лічацца эксклюзіўнымі. Нацыянальны парк «Нарачанскі» — адна з самых ахоўных прыродных тэрыторый Беларусі. Асабліва здабытак — канцэнтрацыя на яго тэрыторыі вялікіх і малых разнавіднасцяў азёр. Унікальнасць заключаецца ў тым, што гэта самая вялікая ў Беларусі культурна-аздаравленчая зона. Таксама ў нацыянальным парку распрацавана віртуальная экскурсія на паветраным шары», — расказаў Уладзімір Губарэвіч.

Ён таксама звярнуў увагу на буйны штучны вадаём Беларусі — Вілейскае вадасховішча (па велічыні яно саступае толькі возеру Нарач). Вадасховішча стала адным з самых папулярных месцаў адпачынку. На яго ўзбярэжжы ёсць усе аб'екты для камфортнага баўлення часу, адзначыў намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення спорту і турызму абласнога выканкама.

Запатрабаваны турыстамі і музеі Міншчыны (сетка дзяржаўных музеяў налічвае 23 установы), а таксама шматлікія памятныя мясціны. Лідарства па наведвальнасці не губляе Дзяржаўны мемарыяльны комплекс «Хатынь», дзе летась была адкрыта пастаянная экспазіцыя новага музея. У 2023 годзе комплекс наведалі больш за 520 тысяч беларусаў і больш за 11 тысяч грамадзян бліжняга і далёкага замежжа.

Што тычыцца прамысловага турызму, то найбольшай папулярнасцю карыстаецца ААТ «БЕЛАЗ». Па апошніх даных, на прадпрыемстве ў 2023 годзе пабывалі больш за 50 тысяч наведвальнікаў. Дарэчы, каб папулярнызаваць гэты кірунак падарожжаў, галоўнае ўпраўленне спорту і турызму Мінскага абласнога выканкама выдала спецыяльны даведнік, дзе прадстаўлена інфармацыя аб 22 прадпрыемствах вобласці, якія запрашаюць на экскурсіі.

Фота Югеніі Шыцькі.

Возера Нарач.

Не меней запатрабаваны сёння рэлігійны турызм. На Міншчыне функцыюе больш за 500 культавых будынкаў, чатыры праваслаўныя манастыры, распрацавана больш за 200 турыстычных маршрутаў з наведваннем храмаў і святых месцаў. Таксама ў 2023 годзе, дзякуючы намаганням галоўнага ўпраўлення спорту і турызму і Беларускай праваслаўнай царквы, з'явіўся даведнік па рэлігійным турызме «Міншчына праваслаўная».

Аktуальныя звесткі — прыярытэты кірунак галоўнага ўпраўлення спорту і турызму Мінскага абласнога выканкама. Найбольш важныя навіны і неабходную для падарожжаў інфармацыю можна знайсці на турыстычным партале minoblrturism.gov.by, у Telegram-канале «Мінская вобласць — турыстычная».

Дарэчы, за 2023 год у 50 здраўніцах, размешчаных на тэрыторыі вобласці, санаторна-курортнае лячэнне і аздаравленне прайшлі 346 тысяч чалавек (выручка ад рэалізацыі паслуг склала 352 мільёны рублёў). Гэта на 8 тысяч чалавек болей, чым у 2022-м. Летась здраўніцы вобласці наведалі 70,3 тысячы замежных грамадзян. 93 % з іх — грамадзяне Расіі. Сярод маршрутаў і экскурсій, якія прапаноўваюць адпачывальнікам, — «Жамчужына Беларусі — ваколіцы возера Нарач», «Архітэктурная спадчына Нарачанскага краю», культурны комплекс «Наносы Адпачынак».

Збочыць са звыклага маршруту

Чым вандроўнікаў прываблівае Міншчына, якія яе мясціны без перабольшання можна назваць папулярнымі ў беларускіх і замежных турыстаў, дык гэта,

Фота Кастуся Дробова.

Помнік Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу і Станіславу Манюшку ў Верхнім горадзе.

без сумневу, Нясвіжскі замак, парк-музей інтэрактыўнай гісторыі «Сула», гісторыка-культурны комплекс «Лінія Сталіна», музейны комплекс «Дудуткі», музей гісторыі Слуцкіх паясоў, сядзіба Гутэн-Чапскіх у вёсцы Станькава, музей народнай архітэктуры і побыту «Азярцо», сядзіба Чапскіх у вёсцы Прылуці, сядзіба Друцкіх-Любецкіх у Новым Полі, гісторыка-культурны музей-запаведнік «Заслаўе», касцёл Бернардынаў у Будславе...

Аднак што меней заўважнае і незвычайнае ёсць на тэрыторыі вобласці? Спецыялісты па турызме падчас прэс-канферэнцыі амаль не закранулі гэтай тэмы. Так і падарожнікі часам выпускаюць з-пад увагі тое, што побач са славымі мясцінамі ці па дарозе да іх можна знайсці не зусім тыповых і не меней адметных «сведкаў» даўняй гісторыі. Так, гаворка перш-наперш пра гісторыка-культурны напрамак турызму, які прываблівае ў тым ліку крохкай архітэктурнай спадчынай. Унікальны ў сваёй захаванасці альбо амаль разбураныя, яшчэ крыху — і старачаныя, многія будынкі здольны зацікавіць усіх неабыхавых да мінулага і сучаснасці Беларусі.

Напрыклад, непадалёк ад вёсак Баравое і Новая Рудзіца (Дзяржынскі раён) знаходзіцца даволі незвычайная капліца-пахавальня роду Дыбоўскіх. Адсутнічаюць дакладныя звесткі аб даце яе пабудовы, ды і ўвогуле лёс цымяны... Дакладна, што капліца-пахавальня дайшла да нас з XIX стагоддзя і паўстае прыкладам такога віду збудаванняў. А ў вёсцы Першамайск (Уздзенскі раён) можна знайсці яшчэ болей каштоўны для гістарычнай спадчыны Беларусі Кальвінскі збор, які лічыцца адным з самых яркіх узораў кальвініскай архітэктуры на тэрыторыі краіны, рэдкім помнікам перыяду Рэнесансу. Будынак, што цяпер знаходзіцца на тэрыторыі Уздзенскага дзяржаўнага сельскагаспадарчага прафесійнага ліцэя, невялікі, але трывалы, узв'ялі ў сярэдзіне XVI стагоддзя. Прыцягвае ўвагу яшчэ адна цікавая пабудова рэлігійнага прызначэння — касцёл Святога Іосіфа ў вёсцы Рубяжэвічы (Стаўбцоўскі раён). Збудаванне з прыроднага каменя ўзведзена ўжо ў 1911 годзе ў стылі неаготыкі. Вышыня яго дасягае 45 метраў. У касцёле, адметна, ёсць старажытны арган, дастаўлены сюды ў 1928 годзе з Вільні.

Летась вялікую ўвагу падарожнікаў і людзей, якія цікавяцца адметнымі добра захаванымі архітэктурнымі помнікамі, выклікаў рымска-каталіцкі касцёл Божага Цела ў вёсцы Багушэвічы (Бярэзінскі раён), пабудаваны ў XVIII стагоддзі ў стылі неаготыкі. Вядома, што першы каталіцкі храм быў заснаваны там яшчэ ў 1644 годзе Рыгорам Друцкім-Горскім. Новы будынак быў пабудаваны як сямейны магільны склеп Свентаржэцкіх. Ён уваходзіў у склад сядзібна-паркавага ансамбля, які належаў сям'і да 1863 года і быў спалены па загадзе губернатара Мураўёва як уласнасць кіраўніка паўстання 1863—1864 гадоў на Ігуменшчыне. У 1875 годзе будынак храма быў перададзены праваслаўнай царкве. Стагоддзе пасля, у 1989 годзе, там здарыўся пажар. А 20 гадоў таму касцёл Божага Цела быў пераасвечаны, адрэстаўраваны пасля пажару і вернуты каталікам.

Падарожжа па гэтых і падобных мясцінах, як правіла, трэба здзяйсняць самастойна. Натуральна, можна паўдзельнічаць і ў арганізаванай турагенцтвам экскурсіі: знайсці належныя варыянты сёння няма складанасці. Галоўнае, каб яны задаволілі законны інтарэс. А ў гэтым і ёсць загавадка — чаканні ад наведвання помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны не заўсёды апраўдваюцца. Занадта мала інфармацыі, празмерныя патрабаванні... Гэта не тыя надзейныя цэнтры прыцягнення турыстаў, якія абяцаюць пэўны ўражанні і эмоцыі. Усцешна, што з'яўляецца ўсё болей выданняў, прысвечаных не толькі славетасцям, але і меней знакімітым куткам Міншчыны. Напрыклад, на тым жа партале minoblrturism.gov.by змешчаны добрыя турыстычныя даведнікі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Сустрэкаем святое Стрэчанне-Грамніцы

15 лютага беларусы адзначаюць свята Стрэчанне (ці Грамніцы). Ёсць і дзясяткі іншых назваў.

Што да Грамніц, то ў сваёй вёсачцы Заверша ў Драгічынскім раёне гэтае слова я чуў з маленства. Праўда, у нас яно вымаўлялася як «Груніцы». Калі пазней нехта казаў Стрэчанне, альбо, часцей, па-руску «Сретение», то думаў, што гэта розныя святы.

Але вяртаемся ў дзяцінства.

Добра помніцца, як на гэтае свята матуля малявала дымком, які сыходзіў ад запаленай васковай свечкі, крыжыкі над дзвярыма, усімі, якія ёсць у хаце, сцены хаты знадворку. Пасля ішла ў хлеў і падсмальвала накрывж поўсць у каровы — рабіла невялічкія крыжыкі на яе баках.

Дзіўна мне ўсё гэта было, таму пытаўся, навошта яна так робіць.

— А для таго, сыноч, каб хату гром не разбіў ці не спаляліў, каб ніякага зла ў хаце не было, і каб ты не хварэў, і наша кароўка каб была здаровая і давала шмат малака. Гэта ж не простая свечка — яе асвятлю бацюшка ў царкве. Яе трэба захоўваць цэлы год, аж да наступных Грамніц.

Тады, у пачатку 70-х (час майго маленства), праваслаўныя храмы мала дзе дзейнічалі, а ў суседнім з нашаю вёсачкай мястэчку Бездзеж быў.

Запальвала маці гэтую свечку таксама, калі грукатаў першы майскі гром.

Яшчэ пазней даведаўся, што такія свечкі ўстаўлялі ў рукі нябожчыка, некаторыя нават запальвалі іх на засеўках або сустракаючы нова-народжанана.

У народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля ў кнізе «З людзьмі і сам-насам» вычытаў: «...паятаецца з маленства, як маці прысмальвала мне грамнічнай свечкай па трошкі валасоў над вушамі, над лобам і на патыліцы, каб не баяўся грому, пярэпалаху...» Таксама ж крыжык.

У нас яшчэ казалі: калі на Грамніцы напеўца певень вадзіць, то на Юр'я волнаесца травіцы. Гэта значыць, вызначалі надвор'е на ўсю вясну. Юрый адзначаецца 6 мая ў гонар Георгія Перамага-носца. Чуў таксама і такія прадказанні: калі на Стрэчанне рана ўзыходзіць сонца, то будзе ранні лён; калі снег перамятае цераз дарогу, то будзе позняя вясна. Недзе пасля вычытаў, што на Грамніцы спявалі першую вяснянку: «Зіма з летам сустракалася, пра здароўечка пыталася».

Аказваецца (таксама вычытаў), Грамніцы — дзень першай сустрэчы халоднай палавіны года з цёплаю. А Масленіца — канчатковыя провады зімы і сустрэча вясны, якую святкуюць на сутыку гэтых пор года.

Цяпер пра назву Стрэчанне (Сретение). Яно ад слова Сустрэча. Паводле Бібліі (Стары Завет), старцу Сімяону з Іерусаліма, які вельмі хацеў пабачыць на свае вочы Месію, было прадказана Святым Духам, што ён не памрэ, не ўбачыўшы Збавіцеля. Так і сталася. Старац прыйшоў у храм якраз тады, калі Марыя і Іосіф прынеслі сюды Дзіця на саракавы дзень ад яго нараджэння, і такім чынам сустрэўся з ім.

Святаслаў БЯРОЗКА

Хутка — Масленічны тыдзень

Мы ўжо неяк забываем з часам, што Масленіца — гэта не адзін дзень масавых гулянняў са спальваннем чучала бабы-зімы, высокім слупом з прызамі на версе, якія дастаюцца самым моцным ды спрытным, блінамі з маслам ды шкваркамі, шашлыкамі, песнямі-танцамі-гульнямі, а цэлы тыдзень. Гуляння — яно толькі ў апошні, ажно сёмы па ліку, кульмінацыйны дзень святочнай сядміцы, які сёлета прыпадае на нядзелю, 17 сакавіка.

Як жа ладзілі Масленіцу нашы продкі? Звесткі пра гэтая здабываю ў старых дасведчаных людзей з добрай памяццю, а дзе што і з іншых крыніц, якіх шмат, каб уявіць сабе цэльную карціну. Здаецца, вымалявалася.

Панядзелак — першы дзень. Падрыхтоўка да галоўнага свята сустрэчы вясны. Дарэчы, сёлета масленічны тыдзень пачнецца 11 сакавіка. Людзі прыбіралі ў хатах, рыхтавалі сані, ладзілі ледзяныя горкі, усталёўвалі арэлі...

Другі дзень называўся зайгрышамі. Маладыя дзяўчаты пасля гаспадарчых клопатаў гушталіся на арэлях, каталіся з горак. А каторая з іх найдалей паляціць, у той лён самы доўгі вырасце ўлетку.

На трэці дзень дзяўчаты пад вечар пераапрачаліся ў цыганоў, бабуль, дзядоў ці яшчэ ў каго і хадзілі па хатах, віншавалі гаспадароў з Масленіцай, вазілі бабульку-павітуху вакол вёскі. Пасля везлі яе ў якую хату па дамоўленасці, каб падзякаваць за тое, што гэтак ладна прымае роды і немаўляты паяўляюцца на свет Божы здаровенькімі.

Яшчэ ў гэты дзень увечары дзяўчаты вешалі на шыі нежанатых хлопцаў цяжкаватыя калодкі, і калі тыя шчодро не адкупяцца, то будуць насіць іх ажно да заключнага, галоўнага дня Масленіцы.

Справа ў тым, што перыяд ад Каляд да Масленіцы быў самым багатым на вяселлі. І хто прапусціў гэты перыяд — вось табе калода, маўляў, насі і думай, каб праз год зноў не насіць.

Чацвёрты дзень называлі чыстым чацвяргом, але прысвячаўся ён хатняй жывёле, таму яшчэ яго называлі конскім, а сапраўды чысты чацвер — заўсёды напярэдадні Вялікадня. Ніхто ў гэты дзень не працаваў. Сяляне апрадалі ўсё чысценькае і ранічою

Фота Кастуся Дробава.

ішлі ў царкву, маліліся, ставілі свечкі святому Уласу. Казалі яшчэ: «Святы Улас на масле ды бліны лас». Дзякавалі яму за тое, што паклапаціўся, каб жывёла перазімавала як след, здаровая. Пасля выганялі са стайню на вуліцу маладых жарабцоў, запрагалі, глядзелі, як яны могуць ездзіць, так бы мовіць, аб'язджалі, каталіся.

На пяты дзень быў цешчын вечар. Зяці хадзілі да сваіх цешч. Абавязкова з падарункамі. А тыя дзякавалі ім, частавалі.

Шосты дзень — заложчыны пасядзелкі. Маладыя дзяўчаты наведвалі сваіх заловак, таксама з падарункамі. Сядзелі, гаманілі, адводзілі такім чынам душу.

Сёмы дзень называлі даравальнай нядзеляй. Раніцай прасілі адзін у аднаго прабачэння за тое, што, можа, на працягу года чым пакрыўдзілі. Спачатку дзеці і жонка прасілі прабачэння ў бацькі. А тады бацька становіўся на калені і прасіў прабачэння ва ўсёй сям'і. Пасля гэтага сядалі за стол. Багатыя як ніколі: шмат мясных разнастайных страў, гара кілбас і яшчэ большая гара бліноў, масла...

Наядаліся ад пуза. Бо з заўтрашняга дня — Вялікі Пост, у час якога харчаваліся варанай капустай, квасам, салёным гурком, квашанай, бульбай...

Ну, а пасля застолля — на вуліцу, да вялікай гары са старых непатрэбных рэчаў, сабраных з усёй вёскі. І тую гару падпальвалі. Каб з гэтага моманту дома было ўсё толькі новае, моцная мэбля, свежая вопратка, тканіна... Вось яна — кульмінацыя!

Пакуль не патухаў касцёр, спявалі, танцавалі, вадзілі карагоды. А вясёлым гульням канца-краю не было. Адным словам, цешыліся ад душы дапазна.

Святаслаў БЯРОЗКА

з пошты «ЛіМа»

Вуліца дзяцінства

Чорна-белыя фотаздымкі з далёкіх 1960-х

Дзяцінства і юнацтва мае прайшлі ў даволі вялікай вёсцы Роўкавічы Чачэрскага раёна Гомельскай вобласці. Роўкавічы — звычайная вёска ў некалькі вуліц. Кожная мела сваю назву, хоць яны і не выкарыстоўваліся ў адрасаванні. Іх вуліцы атрымалі па нейкіх характэрных прыкметах, якія не кожны мясцовы жыхар памятае: Чачэрская, Сёкаўка, Разбураўка... Менавіта на апошняй і стаяла наша хата. Раней гэтай вуліцы не было (яе няма на старой карце).

Вуліца Разбураўка.

Відавочна, тут жыхары доўгі час будавалі свае дамы, і ўсё было разбурана. Адсюль і назва. Нядаўна я даведаўся, што вуліцу пачалі называць Набярэжнай. Мяне гэта здзівіла, бо рачулка там невялікая і даўно ўжо каналізавана, а тарфяное балота, якое яе акружала, заарана (мясцовыя жыхары ўвесь торф выкапалі). Назва рачулки — Любіча. Яна з'яўляецца правым прытокам Чачоры. У дзяцінстве я не раз пытаўся ў дарослых, чаму рэчка Любіча мае такую назву, але канкрэтнага адказу не атрымаў. Цяпер ведаю, што гэтымі землямі валодаў прадстаўнік роду Дарыя-Дзерналовічаў («Список населённых мест Могилёвской губернии», Могилёв, 1910), а герб іх роду называўся «Любіч». Назву рака, хутчэй за ўсё, атрымала ад назвы гербу. Да таго ж адзін з фальваркаў, размешчаны на месцы ўпадзення Любічы ў Чачору, называўся Любічы. Дарэчы, яго даўно ўжо няма.

Другі фальварк Роўкавічы быў размешчаны побач з аднайменнай вёскай, на другім беразе. Просты дамок (у ім размяшчаўся мясцовы ФАП), ад якога да блізкага лесу вяла алея. Непадалёку быў сад, акружаны кустамі шыпыны, барбарысу і глогу. Мы, дзеці, праз гэты здзічэлы сад хадзілі на Чачору купацца (у Любічы было небяспечна). Па дарозе, вядома, ласаваліся ягадамі, кіслымі яблыкамі і грушамі.

Рака Любіча.

Паміж ракой і фальваркам, на скрыжаванні дзвюх дарог, расло некалькі экзатычных дрэваў — лістоўніцы і кедры. Быў яшчэ і калгасны сад, з усіх бакоў агароджаны высокімі ёлкамі. Хто іх пасадзіў, калі?..

Ну, а рэчка Любіча заўсёды з'яўлялася месцам дзіцячых гулянняў і забаў. Нават тады, калі мост праз раку быў не вельмі добры.

Яўген ШАСТАКОЎ

З даўніной на «Вы»

За некалькі дзён да смерці вядомага расійскі элініст — спецыяліст у галіне старажытнагрэчаскай мовы і філалогіі — Міхаіл Кутарга (не стала Міхаіла Сямёнавіча 7 чэрвеня 1886 года) на пытанне пляменніка, ці пісаў ён успаміны, адказаў: «Мне часу не ставала займацца падобнай справай, аўтабіяграфіі пішуць людзі, якія жадаюць сябе праславіць, а я займаўся толькі навукай». Аднак быў не да канца шчырым. Захадзі па высьвятленні сваёй радаслоўнай рабіў. І асобныя сабраныя генеалагічныя матэрыялы пакінуў. Няхай іх няшмат, але яны дазваляюць крыху даведацца пра род, да якога належаў.

Каб стаць прафесарам

Кутаргі прытрымліваліся аседласці і здаўна жылі ў Мсціславе і яго ваколіцах. У XVI стагоддзі сярод іх сустракаліся святары праваслаўнай царквы. Гэтай жа веры прытрымліваліся і яго бацькі, ды і ён сам. У пачатку XIX стагоддзя Кутаргі ў асноўным належалі да дробных чыноўнікаў. Службоўцам з'яўляўся і яго бацька, які з жонкай жыў у Мсціславе, дзе 24 лютага 1805 года ў сям'і нарадзіўся першынец Сцяпан. Пазней ён стаў вядомым вучоным-прыродазнаўцам, склаў геалагічную карту Пецярбургскай губерні, за што атрымаў Дзямідавскую прэмію.

Другі сын Міхаіл нарадзіўся 18 ліпеня 1809 года. Сам Сямён Кутарга пражыў няшмат і нямнога дасягнуў. Памёр у 1817 годзе, маючы пасаду губернскага сакратара. З-за адсутнасці звестак (каб жа суды аўтабіяграфію Міхаіла Сямёнавіча) немагчыма сказаць, хто і як дапамог братам з маці перабрацца ў сталіцу. Але вядома, што першапачатковую адукацыю Міхаіл атрымаў у 3-й Пецярбургскай гімназіі, а ў 1827 годзе паступіў на славеснае аддзяленне Пецярбургскага ўніверсітэта.

У гэтым жа годзе студэнтам фізіка-матэматычнага факультэта стаў і Сцяпан. Вучоба братаў была нядоўгай — года ці паўтара. Правільней прытрымлівацца першага варыянта. Такі тэрмін згадваецца ва ўспамінах колішняга студэнта, пасля гісторыка літаратуры і бібліяграфа Дзмітрыя Языкава. Ён тлумачыць і прычыну, з-за чаго браты так рана развіталіся з альма-матар.

У лістападзе 1827 года з'явіўся царскі ўказ, паводле якога Міністэрства народнай адукацыі сумесна з Акадэміяй навук мусіла выбраць са студэнтаў найбольш здольных для вучобы ў Дэрпцкім (цяпер Тартускі) ўніверсітэце, а ў перспектыве накіраваць на замежную стажыроўку. 28 ліпеня наступнага года Міхаіл у складзе шасці шчасліўчыкаў, сярод якіх быў і брат, паехаў у Дэрпт. Пры мясцовым універсітэце ствараўся Дэрпцкі прафесарскі інстытут падрыхтоўкі выкладчыкаў для вышэйшых навучальных устаноў. 2 жніўня прайшлі ўступныя экзамены, на якіх Міхаіл атрымаў выдатныя ацэнкі.

Хто шукае — той знаходзіць

Асобныя даследчыкі мяркуюць, што яшчэ падчас вучобы ў Пецярбургскім універсітэце Кутарга плённа займаўся самападрыхтоўкай. Пасля масавага звальнення ў 1821 годзе прафесараў-лібералаў лекцыі на славесным аддзяленні чыталі выпадковыя, слаба падрыхтаваныя выкладчыкі. У новым інстытуце для яго адкрыліся вялікія магчымасці. Значная роля ў складанні навучальных праграм, падборы прафесарска-

Міхаіл Кутарга.

выкладчыцкага складу належала кіраўніцтву, а ўніверсітэт з 1818 года ўзначальваў найвыдатнейшы гісторык Іаган Філіп Густаў Эверс. Ён за некалькі гадоў згуртаваў вакол сябе ці не лепшыя ў асобе Расіі педагогічны калектывы.

Аднак на лёс Міхаіла Кутаргі паўплываў прафесар-гісторык Фрыдрых Крузэ, яго непасрэдны выкладчык. Праўда, не адразу па залічэнні. Хоць і быў выбраны прафесарам гісторыі ў сакавіку 1828 года, у Дэрпт прыехаў толькі ў верасні, калі ішлі заняткі. У той час выкладчык, які спазніўся, выконваў свае абавязкі толькі з пачаткам чарговага семестра.

Фрыдрых Крузэ не належаў да ліку выдатных гісторыкаў першай паловы XIX стагоддзя, але з'яўляўся добрым арганізатарам. Любіў свой прадмет, а гэта таксама было на карысць студэнтам, якія вучыліся ў яго. А яшчэ меў уласную навуковую «дзялянку». У даследаваннях не распыляўся, а рэзка звязіў кола навуковых памкненняў. Асноўную ўвагу скіраваў на працу ў галіне грэчаскай старажытнасці. Быў начытаным, глыбока эрудзіраваным чалавекам.

Адпаведныя патрабаванні прад'яўляў да сваіх выхаванцаў. Як відаць, Кутаргу пашанцавала, бо і ехаў у Дэрпт з намерам займацца ўсур'ез. А паколькі выкладчык меў схільнасць да даволі вузкай спецыялізацыі (у добрым сэнсе), адпаведным чынам ішло і навучанне. Гэта і дапамагло лёгка выбраць свой кірунак у гістарычнай навуцы.

Кожны са студэнтаў да чарговага семінара браўся за найбольш блізкую яму тэму. Кутарга спачатку напісаў рэферат аб Траянскім царстве. Зрабіў яго настолькі глыбока, з вялікай самастойнасцю, што можна было гаварыць аб першай навуковай працы. Рэферат Крузэ спадабаўся. Ён параіў студэнту для наступнага семестра падшукаць маладаследаваную тэму. Ведаючы, што слаба вывучана жыццё плямёнаў Старажытнай Атыкі, Міхаіл Сямёнавіч прапанаваў гэтую тэму ў якасці будучага рэферата. Наўрад ці ведалі абодва, што з глыбокага даследавання жыцця згаданых плямёнаў і будзе зроблены першы крок Кутаргі да напісання магістарскай дысертацыі.

Атыка падказала... Афіны

Выбраная тэма адкрыла шырокае поле дзейнасці. Старажытная Атыка — вобласць у цэнтры Грэцыі, заселеная яшчэ ў дагістарычныя часы. Першыя жыхары з'явіліся каля 1900 года да н. э. і дасягнулі высокай ступені гаспадарання.

Да V стагоддзя да н. э. Атыка ператварылася ў самую развітую вобласць Грэцыі, а ў паўднёвай яе частцы ўзнік горад, што атрымаў назву Афіны.

У рэфератах Міхаіл Сямёнавіч паказаў такія глыбокія веды, што нават у асобных выпадках змог дапоўніць свайго настаўніка. Прынамсі, дапрацаваў карту Старажытнай Грэцыі, створаную перад гэтым Крузэ. Цалкам паверыўшы ў навуковыя магчымасці свайго падапечнага, выкладчык вырашыў падзяліцца з ім некаторымі сваімі новымі, але своечасова не выкарыстанымі распрацоўкамі. Гэта не толькі паспрыяла плённай рабоце. Яна была прадоўжана ў 1831 і 1832 гадах. З разлікам на абарону магістарскай дысертацыі і глыбокую, дэталёвую падрыхтоўку па іншых прадметах.

Магістарскі экзамен здаў у маі 1832 года. Гэты іспыт папярэднічаў непасрэднай абароне дысертацыі. Навуковаму савету яе аддаў у лістападзе, а абарона прайшла ў снежні. Крузэ быў перакананы, што даследаванне варты і доктарскай дысертацыі. Аднак іншыя члены вучонага савета не пагадзіліся. Малады навуковец слаба ведаў старажытныя мовы, найперш латынь, на якой пісаліся рэфераты. У водгуках аб гісторыі Траянскага царства рабіліся заўвагі, што трэба павысіць веды ў гэтым кірунку.

Міхаіл Сямёнавіч па-свойму паставіўся да гэтага. Паддаў прашэнне аб адмаўленні ад далейшай спецыялізацыі ў старажытнай гісторыі. Захацеў падрыхтаваць доктарскую дысертацыю па рускай. Адмову не прынялі. У тым жа студзені 1833 года падаў другое прашэнне. Таксама — безвынікова. Але прапанаваў паехаць за мяжу для ўдасканалення ведаў па выбранай спецыялізацыі і адначасова паглыблення іх па класічнай філалогіі.

Навука — справа дзяржаўная

Адправіўся ў сакавіку, а летам, ужо ў Берліне, склаў для сябе камандзіровачны план. На першае месца ставіў наведанне лекцый у мясцовым універсітэце. Удакладніў: «Па меры магчымасці — усіх». Хацеў наладзіць асабістыя кантакты з прафесарамі, каб бліжэй пазнаёміцца з метадамі навучання. Трэцім пунктам значылася праца ў каралеўскай бібліятэцы: знаёмства з неабходнай літаратурай і асабліва з першакрыніцамі.

У камандзіроўцы знаходзіўся два гады. Берлінам не абмежаваўся. Як прызнаваўся, «двухгадовае знаходжанне маё дало мне найкаштоўнейшыя матэрыялы для гэтай справы, асабліва ў бібліятэках Берліна, Вены і Мюнхена...». Сабраныя матэрыялы ляглі ў аснову манаграфіі «Палітычная будова германцаў да VI ст.» (1837), а праз год увайшлі ў дысертацыю «Пакаленні і саслоўі антычныя». Стаў доктарам філасофіі.

Яшчэ ў 1835 годзе пачаў працаваць выкладчыкам гісторыі ў Пецярбургскім універсітэце, звязаўшы з ім лёс на 34 гады. Не мог не задумацца аб прызначэнні і ролі гісторыі ў жыцці грамадства. Асноўныя меркаванні выклаў у артыкуле «Аб навуцы і яе значэнні ў дзяржаве». На яго думку, навука немагчыма без належнага нацыянальнага вобліку: «У розных народаў яна ўбіраецца ў розныя формы і як бы накрываецца рознай апраўкай». Вельмі асцярожна трэба ставіцца да чужога, прынесенага збоку. Сляпо перайманне таго, што ёсць у іншых народаў, капіраванне яго без уліку сваіх нацыянальных асаблівасцей нашкодзіць самабытнасці ўласнай культуры, уласнай навуцы.

Ён быў перакананы, што запазычаныя службы толькі «вонкавым упрыгажэннем, даюць выгаду жыцця і выклікаюць вокалгненны эффект, па сутнасці ж — бескарысныя і падманлівыя,

бо прыкрываюць невуцтва; гэта пазалава залежыць ад самабытнай разумовай дзейнасці, непадзельнай з творчасцю». Належны вынік, жаданы поспех кантактаў з іншымі культурамі, супрацоўніцтва навукоўцаў розных краін прынясе карысць пры ўмове, калі лепшае ў іншых народаў «перапрацаваць, прымяніць да нораваў, звычаяў, рэлігіі, мовы народа (свайго народа. — А. М.), пасеяць і ўзгадаваць навуку на роднай глебе і спалучыць яе з геніем народа, адным словам, зліць з народнасцю».

Асновы, якія не абвяргаюцца

Навуковыя дасягненні, паводле Кутаргі, дадуць шмат, калі вучоны атрымае права выказваць тое, што ён думае, калі яго не будуць абмяжоўваць у такой магчымасці, не станучы яму дыктаваць, як і пра што пісаць: «Няма патрэбы даказваць, што свабода думкі ёсць першая і самая галоўная ўмова, без якой навука не толькі не распрацоўваецца і не працвітае, але наогул не зараджаецца. Навука, як і сам розум, не ведае ні аковаў, ні абмежаванняў, ні прадпісанняў».

Усё сваё жыццё Міхаіл Сямёнавіч быў упэўнены: «Свабода думкі ёсць жыццё, як кажуць, кроў і плоць навук...», а поспех грамадства залежыць ад самога грамадства. Апантана працуючы, падштурхоўваў да гэтага іншых, нагадваючы, што наперадзе некранныя пласты работы. Асабліва ў даследаванні старажытнай даўніны. Не трэба баяцца цяжасцей, якія могуць узнікнуць. І не варты палохацца, што пра асобныя перыяды гісторыі нібыта не захавалася належных першакрыніц. Было б жаданне працаваць, а астатняе залежыць ад настойлівасці і мэтанакіраванасці.

«Мы думаем, — дзяліўся Міхаіл Кутарга сваімі развагамі, — што гісторыя старажытнага перыяду Грэцыі не ў такой ступені недаступная, як глядзяць на яе цяпер пісьменнікі, якія прывяццілі сябе яе вывучэнню; што ў аповедках гісторыкаў утрымліваецца ісціна не на вусным паданні, а на сапраўдных гістарычных помніках; што са старажытных часоў існавала ў Грэцыі пісьменнасць, якая дала гісторыкам магчымасць атрымаць станоўчыя дадзеныя; і што разгляд старажытных падзей пацвярджае гэтыя высновы, ніколі іх не абвяргаючы».

Аднак не з'яўляўся прыхільнікам распусціжанага думкі, што гісторыя дзяржавы і гісторыя народа, які жыве ў ёй, тоесныя. Каб студэнты лепш разабраліся ў гэтых стасунках, у плане лекцый прадугледзеў спецыяльную тэму «Адрозненне паміж гісторыяй народа і гісторыяй дзяржавы». Такая пастаўка пытання — невыпадковая. З'яўляючыся праціўнікам любога прыгнёту, аналізаваў яго са старажытных часоў. Першым у сусветнай гістарычнай навуцы пачаў даследаваць становішча рабаў і вольнаадпушчаных. Вынікам стала манаграфія «Гісторыя Афінскай рэспублікі ад забойства Іпарха да смерці Мільтыяда» (1848).

Міхаіл Кутарга быў заснавальнікам Пецярбургскай гістарычнай школы. Першым у Расіі распрацаваў курс усеагульнай гісторыі, напісаўшы выдатныя працы: «Персідскія войны», «Пра гістарычнае развіццё паняцця гісторыі ад старажытнай эпохі на Усходзе да нашых часоў» і інш. Ніколі не забываў пра Беларусь, разам з братам праводзіў вялікую культурна-асветніцкую работу сярод жыхароў Мсціслава і навакольных населеных пунктаў. Апошнія свае гады правёў сярод землякоў у сваім маёнтку Боркі ў Мсціслаўскім павеце.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Чароўныя вобразы Паднябеснай

Напярэдадні кітайскага Новага года ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь пачала працаваць выстаўка «Ачышчаецца сэрца маё, ідучы па Чыстай рацэ», якая аб'яднала кітайскі і беларускі культурны код у адной галерэі. Экспазіцыя прызнана адлюстраваннем пэўных аспектаў жыцця традыцыйнага Кітая і перадаць ідэю сінкрэтызму, уласцівага светапогляду жыхароў Паднябеснай.

На выставе прадстаўлена больш за 80 твораў з дрэва, бронзы, фарфору з калекцыі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Усходу Нацыянальнага мастацкага музея. Асобнае месца займае кітайская каліграфія і народная карцінка, сюжэтам для якіх сталі міфы і традыцыі святкавання Новага года. Прадметы, прадстаўленыя на выстаўцы, ахопліваюць перыяд з XVII да XXI ст. Шэраг экспанатаў наведвальнікі ўбачаць упершыню, у тым ліку творы кітайскіх майстроў, якія былі падараваны музею ў 2023 годзе Кітайска-еўрапейскім культурна-адукацыйным цэнтрам «Дуноў».

«Мастацтва Кітая, яго вобразная структура шматгранная. Гэта выяўляецца ва ўсіх сферах жыцця. Яго развіццю паспрыяла апора на традыцыйныя маральныя каштоўнасці. У гэтым можна знайсці сувязь з нашым беларускім народам, які таксама будзе сваё жыццё на любові да Радзімы і сям'і», — адзначыў на адкрыцці выстаўкі першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Валерый Грамада.

Культура Паднябеснай заўсёды цікавіла жыхароў Еўропы, але першае знаёмства з мастацтвам Кітая адбылося толькі ў XIV стагоддзі, калі географ і вандроўнік Марка Пола прыбыў да імператарскага двара. Ён доўгі час вывучаў і даследаваў традыцыі і звычаі мясцовых жыхароў. Пасля падарожных нататак

Марка Пола Кітай праславіўся як чароўны край з казачнай прыродай і неверагоднымі міфалагічнымі гісторыямі.

У кітайскай культуры шмат пазычылі суседнія народы Японіі, Манголіі і іншых краін Усходняй Азіі. Гэта іерагліфіка, канфуцыянскія зыкі і мараль, вобразна-паэтычнае ўспрыманне свету. Мастацкія творы кітайскіх майстроў часцей за ўсё мінімалістычныя, але за кожным маленькім элементам схаваны свой сэнс. Сімвалізм — адна з рыс культуры Кітая, якая выяўляецца ў мове, жывапісе, скульптуры і архітэктуры.

Творчасць у разуменні кітайцаў — акт унутранага духоўнага росту, абсалютнай гармоніі свету. Той, хто спасцігае мастацтва, выходзіць сябе і як асобу, і як грамадзяніна. Адсюль задача творчасці — выхаванне чалавека ў рэчышчы духоўнага акультурвання, у тым ліку праз адкрыццё яго сэрца. У кітайскай традыцыі сэрца — умяшчальня не толькі пачуццяў, але і розуму. Недарэмна выстаўка называецца «Ачышчаецца сэрца маё, ідучы па чыстай рацэ». Гэта радкі знакамітага паэта Лі Бо. Намеснік дырэктара Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Леанід Бацяноўскі на адкрыцці выстаўкі выказаў думку, што «паэзія і выяўленчае мастацтва — два бакі аднаго медала. Паэт выкарыстоўвае словы для стварэння сваіх вобразаў, а мастак — фарбы».

Выстаўка Нацыянальнага мастацкага музея знаёміць з кітайскай жыццёвай філасофіяй, распавядае гісторыю праз вобразы простых людзей і саслоўя чыноўнікаў (шы). Экспазіцыя дзеліцца на тры тэматычныя блокі: вобразы, якія адпавядаюць народнай свядомасці; рэлігійна-філасофскія вобразы; вобразы, напямую звязаныя з саслоўем шы. Аднак трэба адзначыць сінкрэтызм свядомасці кітайцаў — суіснаванне гэтых вобразаў і неаддзельнасць аднаго ад другога.

Сюй Бэйхон. Конь.

Вобразы народнай свядомасці, якія адлюстроўваюць старажытныя вераванні ў духаў, сімвалы і знакі народных святкаванняў, перададзены праз асаблівы від графікі — лубок. Лубок «Мэн-Шэнь» адлюстроўвае духаў-ахоўнікаў брамы, якія звязаны са светлым і цёмным пачаткам. Па легендзе, спачатку гэта былі два чыноўнікі, якія ўзяліся вяртаваць спачывальню імператара Тайцзуна, бо яго па начах палохалі прывіды. Пасля таго як ноч прайшла спакойна, імператар загадаў намаляваць партрэты чыноўнікаў на ўсіх дзвярах палаца. З тых часоў яны сталі папулярнымі персанажамі, якіх адлюстроўваюць у выглядзе грозных палкаводцаў.

Сюжэты народных карцінак не абмяжоўваюцца выявай духаў і багоў. Нярэдка яе аўтары выкарыстоўвалі гістарычныя падзеі, захаваныя ў раманах і паданнях.

У гэтым тэматычным блоку можна ўбачыць твор «Конь» знакамітага кітай-

скага мастака Сюй Бэйхуна, які адзін з першых аб'яднаў традыцыі кітайскага і еўрапейскага жывапісу. Любімай тэмай Сюй Бэйхуна былі коні. Гэта стала візітнай карткай майстра. У традыцыйным кітайскім мастацтве конь сімвалізуе хуткасць, моц, росквіт і дасягненне мэт.

Рэлігійна-філасофскія вобразы паказваюць ролю філасофскіх вучэнняў у жыцці кітайцаў на працягу некалькіх стагоддзяў. Існуе прымаўка: «Кітаец нараджаецца даосам, жыве як канфуцыянец, памірае як будыст». Аднак яе не трэба ўспрымаць як разрыў мыслення на розных этапах жыцця. Бо рэлігія, філасофскія вучэнні і розныя элементы фальклору ўспрымаюцца жыхарамі Паднябеснай як адно цэлае. Гэты тэматычны блок прадстаўлены скруткамі з пэўнымі філасофскімі цытатамі на кітайскай мове, экспанатамі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Творы выраблены з фарфору, дрэва, каменя і ўяўляюць сабой рэлігійна-філасофскія вобразы: Канфуцый, Буда і іншыя.

Апошні тэматычны блок прысвечаны саслоўю чыноўнікаў — шы. Менавіты гэтыя людзі з асаблівай скрупулёзнасцю і стараннасцю запісвалі гісторыі пра духаў, паданні і легенды. Яны ж удзельнічалі ў развіцці філасофскіх вучэнняў усіх школ. Аб месцы чалавека ў грамадстве расказваюць элементы адзення, фрагмент вышыўкі, вобразы, якія выкарыстоўваюцца ў дэкоры касцюма. У экспазіцыі прадстаўлены мужчынскі штодзёны халат чыноўніка, нагрудны буфан грамадзянскага чыноўніка першага рангу.

У межах выстаўкі пройдуча лекцыі і майстар-класы пры падтрымцы Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Выстаўка працуе да 24 сакавіка ў выставачным корпусе на вуліцы К. Маркса.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА

зваротная сувязь

Зімовыя

гарызонты творчасці

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер — публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» — вершы беларускіх пісьменнікаў.

«Радыётэатр плюс» у выхадныя — прапануе спектакль «Каменная гняздо» (1 і 2 часткі) паводле п'есы Хела Вуоліёкі.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Таямніца зачараванага балота». Што-вечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

16 лютага — у Цэнтральную дзіцячую бібліятэку імя М. Астроўскага (пр-т газеты Праўда, 20а) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго, прысвечаную Міжнароднаму дню роднай мовы. Пачак у 13.00.

19 лютага — на Свята роднай мовы ў дзіцячую бібліятэку № 10 (пр-т Незалежнасці, 123). Госць Іна Фралова. Пачатак у 11.00.

20 лютага — на літаратурны экспрэс-праект «Пішам кнігу разам» у публічнай бібліятэцы № 8 імя М. Багдановіча (вул. Даўгабродская, 12/2). Пачатак у 14.00.

20 лютага — у публічную бібліятэку № 22 (вул. Яна Чачота, 23) на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым «Любі, шануй, ведай роднае слова». Пачатак у 11.00.

20 лютага — на творчую сустрэчу пісьменніка Уладзіміра Мазго з навучэнцамі гімназіі № 74 (вул. Артылерыстаў, 15). Пачатак у 11.30.

20 лютага — у бібліятэку № 5 (вул. Казлова, 2) на сустрэчу клуба МГА СПБ «Азарэнне», заснаванага пры дзяржаўнай установе «Тэрытарыяльны цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Савецкага раёна г. Мінска», «Цікавая даўніна» — віртуальнае падарожжа. Пачатак у 17.30.

21 лютага — у публічную бібліятэку № 14 імя Ф. Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42) на творчую сустрэчу Уладзіміра Мазго з юнымі чытачамі, прысвечаную Міжнароднаму дню роднай мовы. Пачатак у 10.00.

21 лютага — на творчую сустрэчу пісьменніка Міхася Пазнякова са студэнтамі БАТУ (пр. Незалежнасці, 99). Пачатак у 11.20.

21 лютага — у «Кабінет пісьменніка» пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (вул. К. Чорнага, 10) на творчую сустрэчу з Таццянай Атрошанка. Пачатак у 11.45.

21 лютага — у творчую майстэрню «Ствараем горад Мілагучнасць» пры СШ № 84. Кіраўнік Валянціна Драбышэўская. Пачатак у 13.45.

21 лютага — на Свята роднай мовы ў публічную бібліятэку

№ 21 (вул. Слабадская, 64). Госць Іна Фралова. Пачатак у 17.00.

21 лютага — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на вечар памяці паэта і воіна Ігара Грыгор'ева «Непарушнае слова». Пачатак у 17.30.

22 лютага квэст-гульні «У пошуках суперсябра К» правядзе ў дзіцячым садзе № 579 Валянціна Драбышэўская. Пачатак у 9.30.

13 лютага 45-годдзе адзначае Таццяна Дземідовіч (1979).

16 лютага 65-годдзе святкуе Мікалай Казлоў (1959).

17 лютага 70-гадовы юбілей адзначае Валянціна Шырынава (1954).

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачуванні паэтэсе Тамары МАЗУР з прычыны напаткаўшага яе гора — смерці МАЦІ.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
15.02.2024 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 790

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 350

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

